

КОПОНАДА

Алманах уметничког стваралаштва

3

ISSN 2217-5954

КОЛОНАДА

Алманах уметничког стваралаштва

Година III ° Број 3 ° 2013. ° Београд

КОЛОНАДА

Алманах уметничког стваралаштва

Издавач

Синдикат ЕМС

Ресор за културу

За издавача

Милован Андрић

Уредник

Марија Шкорнички

Уредништво

Тихомир Јовановић

Јанко Левнаић

Александар Опачић

Адреса:

Синдикат ЕМС

Кнеза Милоша 11, Београд, 11 000

E-mail: sindikat@ems.rs

www.sindikatems.org.rs

Уредништво: *marija.skornicki@ems.rs*

tihomir.jovanovic@elektroistok.org

Радове слати у електронској форми, са назнаком – за Алманах

Садржај

Милицан Десетовић

Алманах тросунчане светlostи	5
--	---

Рајица Драгићевић

Лаза Костић сад	7
Љубав у сну	8

Јован Стојиљковић

Не квари ми моје снове	9
Мисао злослутна	10

Драган Б. Марјановић

Брак	11
Познај веру	11

Саша Здравковић

Косово	12
Црногорка	13
Мрак	13
Канџа	14

Марија Шкорнички

Књига	17
Сат	17
Shark.	18
La morte	19
Чупави анђео веселих очију	20
Зоранов брк	20
Приче из радионице	21
Птица ругалица	22
Репови времена	23
Царство tame	24

Натанаа Михајловић

Текс, Мекс и комшилук	25
---------------------------------	----

Тихомир Јовановић

Створитељ	28
Свемирски гулаг	35

Јанко Левнаић

Curriculum mortis	39
Кулин неимар	48

*Одзив критичке**Милијан Десетошовић*

Искусствени љоећички јрасак	63
---------------------------------------	----

*Песме на гар**Менсур Ђаћић*

Dalekovodi	67
Čin–Čin	68

Ликовни прилоги

Андон Попов	69–75
Милован Андрић	76–79
Јован Стојиљковић	80–81
Снежана Б. Стефановић	82–88

Биографије аутора	89–99
-----------------------------	-------

АЛМАНАХ ТРОСУНЧАНЕ СВЕТЛОСТИ

Запис о часопису „Колонада“

Часописи за уметничко стваралаштво су део душевног простора у коме се ослобађа грч моралних и интелектуалних способности. То је потреба за „излазак“ из манифестног круга техничких средстава почев од мануелног до индустриског рада па преко медијских ограничења видика и наметања образца стереотипа. Отуда, јавља се и потреба за појаву часописа, да се и ствараоци одређених гранских групација исказују на уметнички важан начин. Тако имамо појаву и часописа, алманаха, „Колонада“, који издаје Синдикат „ЕМС“ са седиштем у Београду, тачније њихов *Pесор за културу*.

Из прва два броја (2011, 2012) јасна је уредничка концепција: Уметничкој слободи дати на вољу и тему и форму изражавања. Тако „срећемо“ песнике, прозне писце, сатиричаре, цртаче стрипа и стрипове, сликаре, дрводеље... Библиографско биографски подаци заступљених аутора, имају улогу малог лексикона књижевних стваралаца који делују у оквиру синдиката ЕМС-а, он се из броја у број до пуњава. Овде је култура, која је реторички казано, неодвојива од живота, проговорила хомологично и показала да се она може и мора одвојити од оне културе коју називамо потрошачка и да за њом имамо посебну потребу. То говоре и занимања, стручна звања стваралаца, а различитост простора само богати форму. Занимљив је „трзај перцепције“ који су добро уочили заступљени сликари или и песници, који би рекли да то форма у форми има варијацију а уствари то је „обрис у обрису“. Сваки стваралац има своју особеност, то је снага и богатство стварања, али оно што их алманашки обједињава то је очигледна искреност у казивању, не изневеравање уметности која има свој „ниво“, уреднички критеријум при одабиру томе, свакако, доприноси.

У транзиционом времену, времену рушевина од илузија којих се тешко ослобађамо јер стално градимо нове, Синдикат ЕМС-а је добро ослушну основну потребу свог Ресора за културу, и благо које има у свом *поседу* показао верујући, а то је сигурно начин, да се и блага из других области на тај стваралачки начин могу откривати и

ставити у службу квалитетнијег живота. Улагање у такве пројекте, а „Колонада“ је културни пројекат, увек се вишеструко исплати, у овом случајно духовно богатство је на домаку ока и промишљања читалаца не само оних у оквиру предузећа које је кровно овим ствараоцима већ и шире. Овај алманах сам срео у читаоници моје локалне библиотеке, неко ми је препоручио: „*Пољедај*.“ Знатижељно сам откривао имена чије стваралаштво срећем први пут или ту срећем и оне који су већ утемељили своје стваралачко место. Циклус песама „Видело“ Милана Стефановића провоцира моју пажњу критичара, настао је један есеј. Могао би о свакоме тако у овој књизи – алманаху. Вредно је пажње, тражи вредновање и буди заспалу критику уопште.

Питам се и овога пута: Да ли ће икад ико успети да прочита све оне текстове које ја нисам стигао да запишим? Као да сам неке прочитао овде. Разумемо се у језику, у завету Стефана Немање да језик чувамо. Овде је песма „*Десети Стефан – данас*“ (Душан Б. Марјановић) која отвара дилему колико је видљив „Божји истинити, спасоносни пут“. Замишљеност, преиспитивања ради,очита је пред уметничком сликом „*Час историје*“ (Ладислав Перге) јер у духовном смислу, а уметност пре него филозофија, открива „гросунчану светлост“ и то је вальда најбољи начин да имамо „небо у себи“, како то показују ове уметничке **колонаде**.

Ето, добrog разлога да се и на овај начин траје.

Милијан Десеторовић
књижевник

Рајица Ђрагићевић

ЛАЗА КОСТИЋ САД

kad bi kojim чудом могао да провириш
у овај дан и ово време
ако већ не вириш
и не диктираш ми ово што сад трукујем
ако сам ти ја нека веза са светом и временом
преко песме која ми је као и теби дата
имао би шта да видиш

пошто си сто година пребивао негде
у висинама звезданим недоступним
за тих сто година
више се дододило него у две хиљаде пре њих
био је згуснут двадесети век
ал много крвав брате лазо
крвавији него сви претходни и опаснији по род људски

а твоја ленка преживе богме све буре и олује
као да винчијева мона лиза
и све је лепша и све загонетнија
мало ко је мало коме такву песму спевао
и подигао га међу бесмртнике

ленка се као нико заогнула позлатом
и лепотом у вечности
без мрље у оку и на лицу
недогледна и горостасна
руком твојом исцртана исписана
руком твојом исплетена изvezena
свевремена и безвремена
љубав

ЉУБАВ У СНУ

кад се сила земних ослободиши
и над горама и водама расклони се
тама што се свила
кад попусти грч језика и љутина
и зањихају се сенке што уносе привид у наша чула
кад поравнају се брда и долине
унутрашњег неспокоја и памћења
опусти се у тој аури док прође прошлост лакокрила
док се у моме оку не настани
светлост коју си заумила

нек мину
нек протекну као вода поворке знатижељних
што личе на гладни зверињак
и утихну гласови
што кидају те и развлаче
нека те оставе да сабереш се и обзнаниш
и заогрнеш смехом загонетним
што у бескрају дотиче хоризонт плави
смијульку смејни
ветрићу што тајно ме дозиваши и милујеш
док разгореваш ватру у сну који надолази
који додирује вечношт
чулима ломим
изнутра
изнутра једина љубави

Јован Стојиљковић

НЕ КВАРИ МИ МОЈЕ СНОВЕ

Зашто квариш моје снове,
Док путујем стазом трња
Неизвесност мене кида,
А судбина још је црња.

Неки кажу да је светлост
Увек на kraју тунела,
А мој тунел, отег'о се.
Звезда нема, ноћ је бела.

Чујем звуке, могуће је
Да прапорци неки звече.
Кроз мисли ми нешто сину,
Док ја стојим, живот тече.

Зашто квариш моје снове,
Док корачам путем трња,
Да знам куда, где и како,
До циља бих дош'о лако.

Овај живот непредвидив
Пун падова и успона,
Суза бола и понора,
Није лако стићи до трона.

Не квари ми моје снове,
Желим их са пуно хтења.
Упоран сам, десиће се,
Уморна су ноћна бдења.

МИСЛИ ЗЛОСЛУТНЕ

Гужва,
Какав кошмар!
Да л' је то у мојој глави,
Прави метеж?
Боле груди...

Неки путник гуши ме и дави,
О, путниче!
Не стој ми у крви.
Пусти ме, не стежи,
Тело ми не мрви.

Волим поља зелена и мека,
Покриће их зима снежна,
Желео бих да ме то дочека...
Немој доћи смрти неизбежна.

Јака вольја за животом,
Победи се надам,
Док она ме бодри, јача,
Моје тело слаби, па у очај падам.

Неизвесност мене гази,
Да л' ћу видет' поља житна?
Препреке на мојој стази,
Згазићу их... Одлука је хитна.

Сад пропланци мене зову,
Бистре реке и ливаде цветне.
Ја припадам јаком кову,
Предати се нећу... Мисли моје сетне.

И док дишем планинског ваздуха,
Радују се плућа, као деца мала.
Растављати нећу још, тело од духа,
И новом ћу дану увек рећи хвала.

Драган Б. Марјановић

БРАК

Црнило белило црнило, белило црнило
белило, белило бреме носило
црнило бреме збацило.

Црнило белило белило, белило црнило
црнило
белило себе давало,
црнило више тражило.

Белило белило белило, белило белило
црнило
Прво белило ноћима бдило
Друго белило лако мислило.

Црнило црнило црнило, црнило црнило
белило,
Прво црнило себе не познalo
Друго црнило себе исплакалo.

ПОЗНАЈ ВЕРУ

По севањима препознај огањ,
по надањима подметни главу,
и утрни.
По утрнућу равнај се.

Саша Здравковић

КОСОВО

О, Боже, не гледај тако,
рањених крила лет.
Гледај у светлост полијелеја,
што крије искре за цели свет.

Услиши мисли дуге пољане,
са планина што шири се свуд.
Сва љубав твоја у поток нек кане,
да туге сваке опере спруд.

Јер гробови овде немају мира,
и душу сваку напада јед.
У стопу сваку сећање дира,
и сунцу неда да отопи лед.

Зашто да кушаш од сунђера земљу,
што крв гута ко кишу и снег.
Пробуди крстове што срушени дремљу,
и буди главни на ваги тег.

Застани, саслушај химну,
коју не желе сви да чују.
Гледај кроз завесу димну,
отерај бесну олују.

ЦРНОГОРКА

Главу горе, нек виде то чело!
Нек виде поглед што чуваш у души,
шта год да је, шта год је било,
ништа не може да те сруши.

Зато чувај зору,
у зеници ока,
док год носиш гору,
у капима сока,
што капљу из срца,
ко вода низ камен,
топле од сунца,
што боји ти прамен.

Зато чувај срећу,
на лицу и усни,
а, кад сузе крећу
водом их плјусни.

МРАК

Слутим, да ћутим под каменом тешким, крутим,
Ко лист стар да жутим,
Док ми ноћ додирује лице;
Јер сањам, да склањам све осим празнине и не чујем ништа од тишине
што прекрива све:
Благи ветар што њише мучнину, полако отима сву топлину и спаја капке
са образима;
Не притискам земљу, нема је, ил' ње ил' мене. Све је меко, без стене.
Свуд расте иње, нигде ни воде ни пене.
Кожа је глатка, пријатно хладна.
Свест је кратка јер ноћ је гладна.

КАНЦА

Топао јесењи дан. Сунце истиче суве врхове влати траве и мириს влажне земље која се спрема за одмор. Углавном је тихо, пролети нека врана кроз огољено грање са крештањем које заједно са њом одлази у даљину, и све је опет исто...

Звук моторне тестере, неколико људи у багремару, полако се издваја из околине... Удари полуусувих стабала о земљу, разговор, оштри ударци секиром...

У све то улећу пуцњи из ловачких пушака, које су ипак далеко од њих.

– Ловци – рече један. Остали су га констатовали, и нису урадили ништа што би се разликовало од претходних пар тренутака ...

Сели су да се одморе и пустили околину да им приђе доволно близу. Дим од цигарете, издисаји олакшања и нека необавезна тема за разговор. Благи ветар односи им влагу са лица, и шаље је на сунцем пробуђене брежуљке. Поглед клизи низ исте, и зауставља се на дремљивим шумарцима и понеком грму, затим полако силази на друм са кога полазе звукови пролазака аутомобила. Преплашена женка фазана искаче из оближње живице, и тишина је одлетела са птицом... Неко шушкање из шипражја створи горе изнад њих ловачког пса, чије шапе милују суве бусене док ка њима иде некако чудно. Длака му се пресијавала на сунцу и тако оцртавала и истицала његов обли торзо. Видело се да је расан и добро одгоjen. Подигао би њушку као да тражи неког, затим кренуо па опет стао. Тражио је људе и нашао их је. Нека кратка и умиљна реч излете из уста најмлађег од њих, и што се пас више приближавао тим чудним ходом крвава њушка се све више истицала, док не би потпуно јасно да му је та слепљена длака с леве стране њушке, од крви која полако онако полу-згрушана цури из ока од кога је остала само празнина...

Сви погледи ка њему су истовремено постали и доволно гадљиви и сажаљиви, да је он то вероватно осетио и стао. Није могао да одмори врат, стално је ишао њушком лево–десно да би повратио осећај за простор. Видело се да је изгубљен, да не зна ни где је ни одакле је дошао...

– Неко га је добро поткачио, сви воле живот. – Искусним тоном полако рече један од њих. Други се надовезују на причу, а најмлађи од њих, дечак, гледа у пса и на основу оног што они причају, скреће поглед у шуму одакле је пас дошао и у глави реконструише догађај: „Пас дресирано трчи и сустиже погођену лисицу која лежи поред истог оваквог жбуња, отворена вилица, влажна задихана њушка, бели очњаци на дохват шареног крзна...Али лисичин инстинкт налази снагу за још један оштар по-

крет шапом, а пас је видео и осетио како му канца цепа око, и то је била последња слика света кроз то око, успут муњевито измешана са јесењим бојама природе. Од тог тренутка за њега је све другачије“.

– Можда је закачио за неки трн – рече један.

– Можда га је и метак окрзнуо – наставио је други....

Дечак жмури на једно око да би можда осетио приближно, тај осећај немоћи, невида и страха. Гледа десним оком и полако помера главу улево. Одједном угледа стравично тужан и гадан призор, отвори друго око и скочи да га пас не би њушком дотакао по лицу. Повици осталих отераше пса на два, три метра, али његово тужно, мутно око водило је његову њушку ка овом дечаку. Убрзо је осетио топлину његовог длана коју је упирао својом глатком длаком и осетио је близину сунца. Остали су могли да виде померање кратког репа.

– Остави га, није твој!

– Више није ничији – рече други, – ако га газда нађе оваквог сигурно га више неће држати, можда ће га и убити.

– Јес’, убиће га, и ти претерујеш, можда га неће држати али га сигурно неће убити, какав год да је, мада од њега више за ловца нема никакве користи...

Устадоше и наставише са обарањем стабала. Пас је због буке побегао до оближење старе, готово срушене колибе и сео на богато нападало лишће испред ње. Окренуо се нагло кад је чуо неко квоцање иза себе.

– Неће му ни овде бити лоше док га не ухвате – ипак нису могли а да не мотре на њиховог данашњег посетиоца...

Убрзо потом, повици и неко парче дрвета и камење опет су приближили пса овим људима који се полако спремају за одлазак. Пас је гледао ка заласку сунца и осећао како топлина полако силази са ветром низ његову и даље глатку длаку. Повезали су товар, попели се на приколицу и полако изгледали све мањи и мањи. Дечак је благо погледао пса и окренуо се напред. Кад је пас увидео да се све више удаљују почeo је да трчи ка њима. Трчао је после дуже времена и није ту више било оне не-пресушне лакоће која му је ваздух чинила лаким и меканим. Ипак је трчао, све сигурније и смелије за сунцем, јер само му је оно остало исто. Ноге су носиле крваву њушку, болели су га удари ува о рану али вероватно је мислио да ће све престати и остати иза њега ако настави да трчи.

Трактор је изашао на асфалтни пут, иза њега је трчао пас, а око пролећу аутомобили, зашкripe док остављају трагове по цести, али пас и даље трчи, и осећа топлину длана на глави. Дечак се у међувремену окренуо, вероватно је већ пожелeo да види оно у шта је гледао. Остали су

такође приметили али су са неповерењем терали и псовали пратиоца да не би настрадао на путу:

– Чибе бре, лудо куче!!!

Пас и даље трчи десном ивицом пута јер лево је за њега страх, и непоуздана страна стварности. Убрзо натоварени трактор скреће улево на макадам. Пас је одједном остао сам у буци и метежу. Застао је. Чим је угледао позната лица на натовареној приколици искључио је сва своја чула која вриште од прометног друма и осмелио се да поново потрчи. Дечаков смешак поцепала је слика аутомобила који се указује иза кривите и у пуном налету гута овај прав комад друма.

Ужасно јак звук кидања гуме о асфалт, шкрипа кочница, свима укочи образе и поглед који је већ прежалио пса...

Аутомобил настави даље и сви су се спремили за још један ужасан призор. Али, одједном: пас је жив и као да стоји на врховима својих канци, не помера се. Сви су опустили образе и избуњили очи, и вероватно заборавили да дишу. Пас се освестио и опет потрчао још смелије или плашиљивије, и брже. Сунце је и даље сијало...

Марија Шкорнички

КЊИГА

Душку Трифуновићу

Хоризонт не прави разлику
Између вилиних коњица
И зорења завешталих

Пукла равница
А тополе је газе
Као да слазе
У књигу живота

Сад бих да слушам
Шта пише душа
Без циља
Без слова
Само да светли
Тaj простор што зрачи
Кад све се смрачи
Ta књига
Тaj његов дом

CAT

Душану Маћићу

Старински сат
Исцртава координате
Између усана љубљених
Усана немих

Закуцава
Покушаје
Што цепају свет
На драме

Са дугим клатнима
И теговима
Између
Два откуцаја срца
Осваја и данас
И сутра
 И као обручи
Од тучи
Крв руже
И чокота
Протеже се
Као мапа
Буком водопада

SHARK

Славену Рајовановићу

Разданило се
А дан Св. Стевана
Као задње гусарско једро
Замакло
На отвореној пучини
Криче галебови
Око прамца једрењака

Да ли због ајкула
Или објаве значајног датума
Морског вука
Тек чује се салва
До мрачних дубина
Ветар је повољан

Нема ни оштрог стења
Сунце смирило морски
Бездан

Сањару
Кидај громове
Разгрни таму
Кроз визије
– *Једноž официра* –
Спокојно јуришај

LA MORTE

Душану Шкорничком

У соби мога оца
Седим
А глас ми његов у глави
Зазидан
Поиграва као лепет крила
У празнини

Промаја струји
Кроз завесе сенке сећања
Листа скице *perpetuum-a*
Дува у разапете сказаљке
Као у бунар жеља
Улице

Иза стакла
Шум пераја другог света
Небески валцер
И периферија

У соби мога оца
Као акварел
Нижу се
Неисцрпна маштања

ЧУПАВИ АНЂЕО ВЕСЕЛИХ ОЧИЈУ

Соњи Савић

Искривљен осмех
Испробава костиме

Удвоствучено огледало
Дешифрује
Плиме и осеке
Тренутка

Влажност ока
Расипа се
Низ шећерну штанглу

Под кожу увучена
Слутња
Нервозно похађа
Курс дисања

Прасак
С књигом у руци
Нову улогу осваја ...

Очи публике
Гледају ветар
Одевен у дебеле наносе боја
Како игра игра и кликће
И лети високо
Небеским сводом

ЗОРАНОВ БРК

Зорану Радмиловићу

Испред Атељеа
Са 212 столица

Осмехује се
Са једне од њих
Један брк
Далијевски
Ибијевски
Брк знања
И поштовања
Импровизације
И слободне сцене
Мајсторских фраза
И нових псовки
Са кривина изгубљеног
Пута
Удомљен и настањен
У хумору што шиба
И гесту слободе:
,„Живим ћо своме...“

ПРИЧЕ ИЗ РАДИОНИЦЕ

Зорану Радмиловићу

Какав дан
Мистерије организма смисиљају
Цео живот за годину дана
а он Увек са вама

Личност којој се дивим
и Приче из Непричаве:
Краљ Иби
Прича о војнику
Право стање ствари
и Хиљаду зашто?
На Црни петак
Цангризало
Усијане главе
Под истрагом

**уз Халуцинације
исйовега Како упокојити вампира**

**Радован III
као Шмекер
иđра Вишес од игре
уз Поглед у ноћ
и тричу Ко ће да спасе орача**

**Шеста брзина
трејумфује „Халелуја“
Оштрица бријача
и Последња авантура
... долазе нам Јука Вања
Чудна девојка
Улични певачи...
Хор њева:
Мајстори, мајстори**

* реченице су филмографија Зорана Радмиловића

ПТИЦА РУГАЛИЦА

Зорану Радмиловићу

Радован гледа Џорџа
Прати радњу
Полиција јури Џорџа
Радован у екстази
Између комике и драме

Радован и Зоран
Експлодирају на сцени

Љубав и јед
Цепају се и теку

Тако годинама

РЕПОВИ ВРЕЛИНЕ

Ветар разноси ваздух
Испуњен крицима
Репови врелине претоварени
Сувоћом рањавају се

Спирала тонова
Качи се ивијори низ жице

Јутро прелази мост
И постаје тачка
На крилу лептира

Колубара тече испод липа
... Опали цветови натапају се
И светлућају
Низ надошлу реку

Мозаик прича причу
Испуњену миром
Равномерни жубор буја
И надолази
Кружи кејом

С Храма Васкрсења
Нараста ехो
Уздиже и опчињава
Закуцава и ослобађа
... Јде небом

*Ветар разноси ваздух
Испуњен крицима
Репови врелине претоварени
Сувоћом рањавају се*

Биће тропски дан

ЦАРСТВО ТАМЕ

Лићањска ноћ

Сручила се
Тама
Обасјана ројем
Свици испитују земљу
И љубе простор

Хор звезда
Извирује
И васкрсава нову
Песму

Стада облака
Шћућурила се
И чекају своју тачку плеса

Шумови се уздају
У ноге
И чешљају даљине

Северњача трепће
Седа за разбој
И снује...
Мирна ноћ

Утишан глас
Мале сове
Грли сенке и углове

Ветар опијен
Степује
Низ крошње

Миришу липе

Наташа Михајловић

ТЕКС, МЕКС И КОМШИЛУК

Текс и Мекс су били развратни синови мајке Велике Тртаније. Нису поштовали правила у њиховом дому. Вазда су радили шта им је падало на памет. Нису хтели да уче и раде, збијали су шале, крали и разбацивали са туђом тешко стеченом имовином. Ругали се вредним људима и често били у затвору или плаћали разне казне. Велика Тртанија је чула да су многи морепловци нашли нова копна са друге стране велике воде, тамо где се не види крај воденог света. Одлучила је да се реши проблематичних синова. Протерала их је на непознатну земљу, далеко од њеног погледа.

Текс и Мекс су били замишљени док су путовали месецима. Повремено су губили наду да уопште има чврстог тла, тамо, иза пучине. Текс је био дрчнији и често је викао бесно и према Тртанији и према далеком зајаску Сунца. Мекс је углавном плакао и временом почeo да се моли Богу и обећава да ће бити добар.

Једне вечери су далеко на последњим зрацима црвеног сунца приметили другачији призор од безброжи протеклих залазака. Појавило се коцко! Били су срећни! У зору су се искрцали. Текс је шутирао песак док је Мекс љубио тло под својим ногама. И један и други су били свесни да су им се потребе развиле у супротним правцима па су се руковали и радосно развојили. Текс је кренуо десно, а Мекс лево.

Како су ходали дубље у континент наилазили су на полуоголе људе друге боје коже. Они су се молили боговима кише и ветра и дубоко су поштовање гајили према својој мајци Природи. Док се Текс ругао Земљанима, Мекс је са топлином у срцу и обећањем Богу пришао новом народу и утопио се међу њих. Убрзо је Мекс виђао нове Земљане који су бежали са десне стране на леву јер нису хтели да се друже са ратоборним Тексом, већ су налазили мир у души дружећи се са Мексом.

Време је текло. Текс је био са мало људи на великој земљи. Имали су много хране и размишљали о богатој мајци Великој Тртанији. Направили су још веће и брже бродове од оних са којима су стигли, натоварили их својим производима, отиснули се ка старој мајци и продајали своје вишкове.

Мекс је са леве стране био са много људи и са веома топлом земљом без много воде и кишне. Они су били више гладни него сити, сиромашни али са љубављу и миром у души, упорни у молитви и добрим делима. Нису имали вишак производа и бивали су временом само сиромашнији.

Богати Тексови морепловци су истраживали даље морске путеве, друга копна, непозната и мајци Великој Тртанији. Тамо су пронашли још тамније голишаве људе који су се молили божевима кишне и ветра и волели своју мајку Природу. Сетио се Текс да је пртеривао децу те туђинске мајке кад их је први пут видео. Укапирао је да су они много наивни и да га нико неће казнити ако ове нове похвата као зечеве, туче их и натера да раде за њега. Тако је Текс наставио по старој навици да ради шта му је ћеф, да троши туђе стечено. Свестан да је на новом копну, у својој Тексанији, сам своја власт па се тако неће сам кажњавати, Текс је направио своја правила. Она су гласила да људи друге боје раде за њега и да за то не добијају ништа сем хране да би радили даље. Чуо је он да та ква уређења учени људи из Велике Тртаније називају неправедним али код њега није Тртанија. Он је производио још више и продавао још јефтиније и било је добро и њему и старој му мајци.

Време је текло. Мекс је био све сиромашнији а Текс све богатији. Кад, одједном се скрушиле људи из Тртаније који су давно дошли, још дешње, па ударише по Тексу. Сметало им је што он са својим робљем производи тако јефтино да они ништа своје не могу продати старој мајци. Смислише они да се боре против зла и неправде што чини Текс народу друге боје, па избише Тексу бесплатне раднике и још му спалише у тој халабуци гомилу производње, те на крају бејаху сви једнако сиромашни али опет богатији од Мекса. Живеше они тако дуго и производише за стару мајку и богатише се а Мекс и даље са много људи и мало земље једва крај са крајем састављаше.

Једнога дана Мексови људи немогаше да опстану у свом малом простору и кренуше ка Тексу да га моле да им да посао да имају шта да једу. Једва им овај пробисвет даде нешто и уцењиваше их са правилима које он измисли – да Мексови не могу тек тако да се досељавају, да нема места за све. Тераше их од себе а некима даде посао за ситне паре. Ови беху срећни јер нису пртерани ко многи други Мексови људи.

Време иде а Мексови људи полако ипак населише Тексову земљу и Тексови људи поведоше силне борбе да врате придошлице назад у Мексову територију.

За то време стара мајка Велика Тртанија чу за комшијску земљу богату златом. Пожеле мајка да узме то злато и мишљаше како. Седела је она тако крај плата и посматрала комшије. Виде она да до њих живе бели

штрумфови којих би много на мало земље. Мајка Велика Тртанија оде на кафу код белог штрумфа и рече му: „Како ви на оволико мало земље а златни наш комшилук са тако мало људи на великим пространствима, није то фер.“ „Није, није – закука бели штрумф– ми бисмо прешли тамо али немамо војску.“ „Ах, каже Тртанија, помоћићу ти са војском. Уђи у део где је злато и ти ћеш имати где да живиш, а мени дај злато за награду.“ И би тако. Уђоше бели штрумфови код златних комшија и узеће земљу и дадоше злато Великој Тртанији.

Закукаше златне комшије, затражише правду, закуцаше на врата свих комшија по читавом селу. Неки им дадоше право а неки не, али се нико не помери. Бели штрумфови узеће златни део комшијски. Закукаше још више златне комшије и почеше снажније тражити правду. Мајка Велика Тртанија позове свог сина Текса и он мораде да дође и направи ред удалеком, њему непознатом комшилуку.

Даде Текс силу белим штрумфовима, поби златне комшије и врати се кући и изшутира Мексове људе назад у њихову скучену земљу. Могао је он то јер је био најбогатији. Па, толико је дуго радио и стварао, борио се за производ и ниску цену, борио се за тржиште. Силни Текс је успео у животу и други су морали да га слушају.

У неко доба, подигоше се поданици селендре Планете и бунише се да неможе са једног краја села да се носи сво злато за Двор и да није фер да сви поданици гладују и тесно живе, а да два Дворца расипају и ленчаре, отимају туђе. Промисли мало обесни Текс, одувек је живео у јавашлуку, и сво време је памтио казне и затворе са почетка његовог блудног живота. Бојао се он правде и био је свестан да на злоделима богати своју ризницу. Блесну идеја неправедном Тексу да је на свом врхунцу и да сада може да одржава свој статус или да иде низбрдо. Допаде му се стратегија одржавања.

Изађе Текс пред сељане Планете и рече: „Ја сам власт, али о правилима расправљају само дворани. Није то праведно. Дађу свим сељанима да учествују у уређењу Правила Планете. Није фер да гласа овако мало становништва за власт читаве Планете. Признајте ме јавно и ја ћу имати интерес да распоредим злато свима и бринућу да нико не буде гладан и болестан.“

Сељани су славили, признали су власт Тексу и веровали да ће живети дugo и радосно.

Да ли је Текс током свог неправедног начина живота научио да поштује Правила или је научио да их заобилази?.. Ипак је он имао довољно времена да се изгради.

Тихомир Јовановић

СТВОРИТЕЉ

„’Бем ти време,“ псовао је бркати старкеља, покушавајући се што боље заштитити шаторским крилом од кише која је сипала са неба као да никада неће престати.

Колона војника је гацала по блату једва имајући снаге да извуку стопала из лепљиве, кишом расквашене земље. Из земље, из чијег праха су настали и у коју ће се вольом господа вратити када за то дође време. А на путу којим су пошли, многи ће се и вратити том праху и блату на нечијим опанцима постати...

„Било би боље да псујеш Угре и Швабе који нас на ово натераше,“ узврати младић до старца.

Старина се окрете као да само жели проверити ко му то каже а онда одмахну главом и дода:

„И њих да ’бем...“

Позади, одмах иза њих су се кретала кола са арњевима. У колима се налазила муниција, њихово највеће благо. Волови су дахтали вукући тешки терет. Киша која је падала, по њима се претварала у пару и враћала ка обласцима. За колоном је било још војске. Све у свему педесетак људи којима је стало само до тога да се што пре врате кући, својој деци и имањима. Да престане ово лудило.

Напред још неколицина људи. После битке на Бобовцу изгубили су везу са својим пуком. Непријатељ их је раздвојио и одбацио са друге стране брда. Сада су ишли старим, напуштеним путем за који су сматрали да води ка засеку Вилиново, где су се надали да ће добити привремени смештај и окрепу док не престане киша. А онда даље.

Кроз таму и измаглицу назрели су се кровови кућа. Али нешто се осећало, просто је висило у ваздуху. Невидљива опасност. Колона застаде.

„Заседа?“, шапну неко од војника и приклони се дебелом храстовом стаблу.

Старина га одмери и отре капи киш са обешених, од дувана пожутетих бркова.

„Не. Село је празно. Чујеш... ништа. Ни паса ни живине. Ни дима из оцака. Народ је у збегу.“

Нешто опрезније колона се настави кретати ка селу али се ускоро по-ново зауставише и са врха до краја колоне се пронесе узнемирујући жамор.

„Мртво, раскомадано тело... Угри...“

У групи је најстарији по чину био водник Калезић. Са још два војника пришао је гомили која је некада представљала живо биће – човека. Сада се једва могло разазнati где почиње тело и где се завршава и прелази у муль. Облици и бојe су се сјединили.

„Нешто их је раскомадало и појело,“ проговори један од војника, каплар Деспотовић. „Можда медвед или вук?“

„Морао би то бити изузетно велики медвед или вук. Можда чопор вукова?“ Више за себе је мумлао водник.

Неколико војника се кретало око ужасних остатака покушавајући пронаћи неке трагове који би открили узрок овога али је киша испрала све могуће што би их могло упутити на неки закључак, а затим водник Калезић одреди четворицу људи да покопа земне остатке у заједничку гробницу. Када су пошли даље за собом оставише хумку од блата и крстачу начињену од грана уvezаних парчићима ужета. На блатњавој могили оста само аустроугарски шлем, као једина назнака ко је ту покопан.

Хумка је убрзо остала далеко, скоро заборављена, за колоном која се увукла у село и ту расула у потрази за неким од сељана и склоништем од кишe.

„Село је напуштено прилично давно,“ рече водник Калезић Димитрије, улазећи у једну од уцерица чији су зидови изнутра попримили жућкасту боју од огњишта у коме се давно охладио пепео. „Погледај само ту прашину и паучину.“

Каплар Деспотовић климну главом и пред вратима удари ногама о басамак не би ли бар нешто од блата отресао са опанака. Но, када закорачи унутра за њим оста јасан траг прљавштине.

„Добро је да је остало бар нешто дрва. Моћи ћemo се колико толико огрејати,“ рече он и скиде шињел отежао од влаге.

„Прво постави страже и за почетак нека се смењују на петнаест минута да се људи што пре огреју а касније на сат и два. Одреди прву двојицу а

каплар Јовић нека се побрине и погледа да ли су се сви људи сместили и види има ли у некој од кућа преосталих житеља. Можда има неког од старијих којима смрт није највећа казна,“ издекламова водник а каплар се огрну шаторским крилом и поново на кишу.

Страже су постављене на два краја села, на местима која су пружала најбољи видик на околину и одакле се могло приметити приближавање неког непожељног. Војска се распоредила по напуштеним кућама. Али после оног напољу, и ове опустеле и полупразне уцерице су деловале као палате, са својим сламарицама и ватром у огњиштима, која је враћала топлоту у жиле и мир у души.

„Мисли су ти одлутале Деспотовићу,“ водник примети капларов поглед упрт у једну тачку у зиду. Као да је поглед сврдлао отвор кроз зид и ишао негде далеко...

„Да,“ трже се он, „Вече је и мислим шта сада раде моји. Ранка, жена моја, сада је у постельи. Просто је осећам како дише. Као да под руком осећам њену мекоћу. А трбух јој расте. Негде на пролеће би требала родити. Надам се да ће дотле проћи ово лудило.“

Калезић уздахну и одмахну главом. Као да није веровао да ће тако бити али о томе не рече ништа већ настави причати о својој породици.

„Мени код куће оста двоје нејачи. Урош и Милица. Урош је тек на ноге стао а девојчица...“ Воднику се глас изгуби негде у грлу и уместо њега издаје само дубок уздах. Престао је говорити и оста гледати у зид док му се поглед не замути.

После тога у соби завлада тишина. Оба мушкарца су се предала мислима у којима је свако био са својима. Овде у трошној соби боравила су само њихова празна и промрзла тела. А осећај топлоте који се враћао у озебле удове је био једино што их је повезивао са овим местом.

Ћутке су отишли до кревета. Рамови од грубо обрађеног дрвета и сламарица без постельине. Ипак је и то било пуно боље од ледине покривене само натрулим лишћем и травом.

Када су се споља зачули повици и рески пуцњви Калезић и Деспотовић се на брзину обукоше и истрчаше напоље у таму. Киша је престала али је ноћ била хладна а иза разређених облака је извиривала сребрна кугла месеца и сасвим добро осветљавала некада пусто село. Блатњави сокак се брзо напуни буновном војском.

„Пуцњви су се чули са стражарског места ка путу за Врдницу. Тамо...“ показа један од голобрадих момака. „Ја сам био на стражи пре него што ме је сменио Ранко. Ранко Адамовић.“

„Добро војниче...“ застаде водник очекујући име војника и овај настави.

„Редов Павле Стојановић, господине,“ салутира он и измаче се.

„Добро Павле. Погледаћемо шта се десило. Сви ставите метак у цев и хајдемо да видимо шта се то десило. Капларе Јовићу припремите да осветлим тај крај. Хајдемо.“

Група је кренула ка крају села док је бакља бацала лелујаве сенке и наизглед стварала још већу таму онуда куда њена светлост није допирала. Док коначно не осветли ужасан призор.

Слично људима које су нашли на уласку у село. Само што је овога пута жртва био човек којег су сви познавали. Око онога што је остало од његовог тела су се видели трагови краткотрајне борбе. Пре би се могло рећи узалудног опирања. У блату су јасно били утиснути трагови нападача, отисци његових ногу.

Не људских ногу. Нити ичег што је њима било познато. Ни вука, ни медведа. Најпре би се могло упоредити са отисцима које оставља коза. Само неупоредиво већи и јасно се видело да је нападач ходао на две ноге а не на четири.

„Господе, шта ли је ово?“ провали се из једног старог ратника и завршивши начини знака крста у ваздуху као да жели растерати нечисте сile.

„Овако нешто никада нисам видео. А видео сам доста тога,“ дода један од времешних људи.

Калезић се проби кроз окупљену гомилу и сам осмотри призор а онда зажмури као да ће тиме одагнati ужас. Када је проговорио војници су по први пут могли осетити дрхтај у његовом гласу.

„Покопаћемо његово тело, уз све почести.“

„Да, господине. Али то не решава питање ко или шта је извршио овај злочин, ако смем приметити,“ рече Деспотовић.

„Наравно, наравно. Мислим да је непотребно рећи да ноћас више нема спавања. Да се ово не би поновило. Уосталом, морамо даље...“

Потом је завладала необично дуга тишина. Као да су сви ослушкивали и очекивали неки шум, кораке или пробијање кроз грање створа који је починио то грозно дело.

Исправа се чуло само шуштање лишћа од благог ветра и удаљени звуци ноћних животиња по шумама а затим још нешто. Да ли је то колективна опсена или су се стварно чули кораци.

Шљап. Шљап. Шљап. Све гласније.

Спори, тешки кораци ометени блатом.

Затим се чуло репетирање пушака и већина људи се окрете у правцу звука.

Шљап. Шљап.

Нервозни прсти су се грчили на обарачу, у ишчекивању. Силуeta се опртала под светлом месеца.

„Стани, не пуцај!“ Викну Калезић. „То је човек, сунце му Богово!“

Човек стаде. Чу се његов дрхтави глас:

„Не пуцајте. Не пуцајте. Ја сам Милорад Дашић, живим у овом селу. И мислим да сам вам потребан. Ко је ваш командир?“

„Ходи овамо старино и испричай ми шта имаш,“ позва га Калезић.

„Можете се слободно разиђи по кућама,“ настави старац, „Вечерас се више ништа неће догодити.

У старачком дрхтавом гласу је било доволно уверљивости и нечег умирујућег што је натерало људе да му поверују упркос свему што се додило. Тада нису знали да је његов надимак Приповедач и да је умео причати најуверљивије приче. То су сазнали касније. Први је то сазнао водник Калезић док је са старцем седео у соби.

„Е, па старино. Дела ми сада испричай све што знаш,“ рече водник и замота цигару од љутог дувана, једну себи а другу старцу.

Док му је једки дим испуњавао плућа и штипао очи старац зажмури и поче причати.

„Некада, не тако давно, пре него што је ратно лудило овладало сви у мом селу, па и околини су уживали у мојим причама. Нарочито за дугих зимских ноћи или кишних јесењих дана када се не може у поље. Прозвали су ме Приповедач. Измишљао сам невероватне приче. Па ипак су сви веровали у њих. А мени је било забавно гледати како се после посела људи враћају кући плашљиво, у групама, као да ће однекуд изаћи нека неман из мојих прича.“

„Неман?“ примети Калезић и отпухну љути дим.

„Да. Налик на ону која је убила вашег човека на стражи.“

Калезић зашкильи у старца као да се пита – није ли овај разговор залудан. Није ли пред њим неко ко воли само превише причати и хвалисати се нечим што не познаје или пак неко ко није при чистој свести. Ипак му рече:

„Слушам те, настави.“

„Као што рекох,“ настави старац пошто се накашља а у грудима му зашкрипа као да ће се раставити са душом. „Измишљао сам сва та чудовишта. Нека безимена а нека са страшним именима...Чохано, Азабеј и све тако до те вечери...“

Ту старац застаде као да оклева, као да се плаши нечег и погледа војника у очи.

„Обећајте ми да ћете ми поверовати све што кажем и можда мислити да сам полудео или сишао са ума... јер читава приповест вам може звучати невероватно...“

Калезић отпухну последњи дим из цигарете и кальјавом чизмом утрља опушак у под. Климују је главом.

„Те ноћи, причао сам са посебним заносом о човеку, о себи. О приповедачу који је постао створитељ, тако што је оживео, отелотворио из нишега биће своје маште. Биће које сам назвао Сотогон. Тада створ којег сам описивао у детаље са ногама козе, телом мајмуна и псоликом главом је требао сачувати неко село од нападача и насртника... али се то биће отрgło волји створитеља и почело уништавати и оне које је требало чувати. И управо се то и дододило. Оно што сам испричао као скаску постала је стварност. Сотогон је почeo терорисати читав крај. Испрва нико није схватао шта се дешава а онда је невероватно постајало све очитије и почели смо организовати хајке на њега и као што претпостављате све је било узалуд. Ништа му нису могли ни куршуми, ни виле, ни секире. Ништа. Све је пролазило кроз њега као кроз маглу. А сам створ поседује снагу звери којом нас може убити и уништити...“

Старац застаде да ухвати ваздух а затим мало тишим и смиренијим гласом дода:

„Ипак, постоји начин на који се тада створ може уништити. То сам схватио лутајући по брдима пошто су сви избегли. Што од Шваба, што од Сотогона. Али за то ми треба ваша помоћ.“

„На то увек можеш рачунати.“

„Онда, пажљиво слушајте шта ћу вам рећи.“

И док је старац причао и објашњавао шта треба урадити водник Калезић је нервозно одмахивао главом и дисао готово неприметно. Када старац заврши он рече:

„Да ли је то једини начин?“

„Да, ако постоји иједан начин онда је то тај.“ климују старац и уста са троношца. „А сада да се одморимо. Ујутру нас чека тежак посао.“

Јутро је било прозирно као планински поток. Већ одавно није било тако блиставо плаво. Сви они тмасти облаци су нестали, истоварили свој тешки товар или отишли даље. Вод је био постројен у сокаку. Да при себи нису имали пушке и реденике нико по одећи не би могао рећи да је пред њим војска.

„Слушајте ме добро војници.“ Калезић се шетао пред њима са рукама забаченим на леђа. „Морате извршити моју команду ма колико вам изгледала необична. Уствари немам вам потребе то ни рећи, ви сте војска. Можда команде некада делују бесмислене, некада погрешне. Али ако грешимо онда је грешка на мени. А сада покрет!“

Пошли су за трагом у блату. Трагове звери са расцепљеним копитом повремено су прекривали отисци људских ногу. Неко је пошао у лов на њега, а пошто је недостајао само онај необични старац, војници схватише да је он пошао сам на звер. Већина њих је схватила да је пошла да му помогну у томе.

Полако су се извлачили из села на пропланке. Дрвеће се повлачило у страну и открило широке пашњаке и негде усред те чистине стајао је необични старац и освртао се. Водник Калезић изда наређење да стану уз дрвеће и да припреме оружје док је старац на ливади стајао и зазивао необично име Сотогона. Глас му је дрхтао, висок. Широ се брдима и враћао као јека. Повремено би застао и ослушкивао а затим наставио призвати.

Док се коначно не зачу кршење грана и појави се необични створ. Прсти се прилепише уз обараче на граници окидања али Калезић изда наредбу:

„Нипошто не пущати док не кажем.“

Неколико погледа одлута са нишана и заустави се на воднику у неверици. Но ништа више.

Сотогон се приближавао своме створитељу као што се дете приближава родитељу а старчев глас је постајао све тиши, блажи. Готово да му је тепао док га је позивао испружених руку.

„Хајде дођи своме татици. Ходи к мени. Ми смо једно. Сећаш се?“

Створ је корачао. Застајкивао. Корачао...

Старац је призивао готово плачним гласом.

Неман урликну и управри се. Као да је у трену израсла читав метар. Почео се нагињати ка створитељу и у том почео губити обрисе. Постао је полупрозиран. А око њега се рашири смрад трулежи и стрвине од његовог распадајућег телесног обличја. А онај бестелесни део се извијао

и упијао у старчево тело, које се грчило, падало и усправљало. Ветар до војске донесе смрад трулежи и старчев глас.

„Сада, сада!“ викао је он што га грло носи.

„Пали!“ Викну Калезић. „Пали сунце му Богово.“

Плану ватра из цеви и танад се зари у старчево тело. Крв се просу по ливади и упи у земљу. А онда се све утиша да би се однекуда чуо пој птица.

„Готово је...“ шапну Калезић. Спремите се за покрет.

Из даљине, иза Цера чула се тутњава топова и знали су камо треба кренути.

СВЕМИРСКИ ГУЛАГ

По завршетку посла највише сам волео да се опустим уз неки добар филм. Убацим диск у комп и завалим се у фотељу. Ови нови екрани који покривају пола зида су учинили биоскопе сасвим непотребним. Највише волим филмове Лусијуса Бернарда. Човек је геније, једноставно геније. Где ли само налази идеје за своје филмове. Ликови су му тако животни, тако уверљиви и снажни. Као да је свој живот проживео са њима...

А мој посао био је ужасно досадан. Можда сам зато и бежао у свет ма-ште. Када сам завршио медицину нисам ни сањао да ћу завршити на па-тологији али пошто сам рано остао без оба родитеља и друштво је пре-узело бригу о мени, нисам могао пуно утицати на свој избор. Постојао је само избор или ово или рад на једној од колонија на некој од спољних планета сунчевог система, где је сунце једва уочљивије од неке сјајније звезде.

Мој посао се састојао од неколико једноставних потеза скалpelом дуж леве обрве покојника и вађење усађеног биочипа, који су у жаргону звали душа. Овај чип усађиван је сваком човеку непосредно по рођењу. Био је то ритуал који се морао испоштовати, као што је некада било крштавање код Хришћана или обрезивање код Јевреја. Могао си бити било шта али си душу морао имати...

Светској влади је ово омогућило потпуно праћење кретања свих људи а нарочито оних важних – политичара или криминалаца. Ипак, ово је била само секундарна улога душе. Примарно је било сачувати сећања и скривена знања знаменитих људи, научника, уметника, филозофа и ос-

талих истакнутих особа у својој области да би се то знање могло развијати и пренети другим људима. Да су душу имали да Винчи, Тесла, Ајнштајн или чак Еуклид где би човечанству данас био крај? Већ одавно бисмо били на планетама других галаксија а овако смо још увек ограничени само на испитивање сопственог сунчевог система.

Стигао сам кући и поново опрао руке. Учинио сам то и на послу, упркос томе што радим са рукавицама непрестано имам утисак да ми се ти мртви сокови и ткива завлаче под нокте и кроз кожу и да и сам постадам мртвац, мртвац који хода.

Елиминисао сам све могуће изворе узнемирања, као што су телефони, сатови и остали аларми и припремио се за гледање новог Лусијусовог филма „Свемиски гулаг“. Колико сам чуо ти гулази су постојали на Јупитеровим сателитима. Укинути су пре неколико година и претворени у хотеле за ексцентричне богаташе.

Убацио сам диск у комп и завалио се у лежај са једном руком под главом и чашом вина у другој руци, мали порок који ми је омогућавао да лакше поднесем чамотињу посла и живота.

Соба је прво утонула у таму а онда екран оживе и боје се претопише у слике. У почетку беше то приказ срећне породице. Отац, мајка и син. Отац, у филму се звао Рајан, бавио се послом за владу, био је елиминатор непогодних особа. За породицу и познанике он је радио сасвим обичан посао, службеник у управи прихода.

Први убод испод ребара осетио сам када му је погинула жена у саобраћајној несрећи, јер ме је то веома подсетило на смрт моје мајке која је страдала на сличан начин. Следећи налет ледене песнице из утробе ка срцу био је код сцене када отац прича сину о свом детињству на сунчаним обалама Медитерана, где је одрастао, о рођењу и чаробном подводном свету. О књигама које је читao и које су га инспирисале за авантуре. Причао је о томе како је упознао своју супругу одговарајући на радознала питања свог сина.

Оно што ме је највише изненадило биле су речи којима је то испричао. Биле су то оне исте речи којима је мени мој отац причао о себи и о мојој мајци. Завртело ми се у глави. Испих још једну чашу вина као да ће ми се од тога средити мисли. Ређале су се сцене које су ми бивале све препознатљивије као слике мог детињства и одрастања и више није било сумње о томе да је ово прича о животу и страдању мог оца и да је Лусијус Бернард ту унео врло мало измена. Питање од када је све то сазнао није ни постојало. Питao сам се само како је дошао до душе мог оца и колико је других душа купио овај модерни Мефисто и на томе стекао славу и но-

вац. У устима ми је био горак укус који сам узалуд покушавао спрати до-
датним чашама вина.

Оно што ме је још занимало је смрт мога оца, који, како се испостави-
ло није био чиновник у одељењу прихода већ елиминатор. Руке којима ме
је мазио по коси биле су добрano умрљане крвљу непријатеља владе.
Званична верзија смрти је била да је његова ракета доживела удес на
путу ка Јупитеру. Налетео је на неки астероид или он на њега. Мала мо-
гућност али дешава се...

Рајан је добио задатак у обезбеђивању приликом проласка предсе-
дника европске владе кроз град, који се за ову прилику звао Европолис.
Стајао је на једном од балкона који су се надносили над улицу којом је
требао проћи председник Фернандо Гонзалес. Једна рука му је била не-
престано на дршци револвера а другом је штитио очи од сунца осматра-
јући околину и спреман да реагује на сваки сумњив покрет.

Угледао је одблесак на једном отвореном прозору. Цев пушке. Брзо је
реаговао и испалио два метка у том правцу. Изненадио се када је чуо
прасак јер је његов револвер био опремљен пригушивачем звука. И ис-
тог трена схвати да је још неко пуцао и поглед му паде на улицу. Предсе-
дник је био забачен у седиште а глава неприродно заваљена уназад. Из
уста му је текла крв и сливала се низ браду и врат и губила у оделу од лис-
тера. Превара. Схватио је да је атентатор на тераси био само мамац а пу-
цао је неко други мање приметан. Врата иза њега се отворише уз тресак и
унутра упадоше три полицијаца са фантомкама. Упркос маскама препо-
знао је тројицу својих колега. Знао је сваког по имену и презимену, по
грађи и по покретима. Покушао је објаснити да је у питању грешка. Док
су му стављали лисице схватио је да није у питању грешка већ
намештаљка.

После краћег суђења отпремљен је на гулаг и остатак филма говорио
је о његовим страдањима у заточеништву све до коначне смрти при по-
кушају бекства, које је такође било исценирано. На крају филма била је
сцена када његовом сину предају медаљу части и посвету у знак захвал-
ности за преданост у обављану дужности и пожртвованост.

Угасио сам комп и са зида скинуо посвету исписану златним словима
на тамноплавој позадини. Разбио сам стакло и ослободио папир. Кре-
снуо сам упаљач и принео пламен папиру који га прихвати, чинило ми се
некако нестрпљиво.

Јанко Љевнаин

CURRICULUM MORTIS

Увод. Филшпер који ће одабрајти читпаоце и учинити да уз књиџу остварују само угорни. Њима ће се, мање више сугестивно, причати о томе како свеји њосије све више и више халуцинантан и да је, ма какво предузете по-кренули, могуће само повећати илузију. Можда ће им се одати тајна да је истина неизде другде и да рођене очи умеју прве и најуверљивије преваријанти. О томе да се то обично касно увиди – највероватније ће се хутијати.

– О чему да пишем? – питао се, нервознији него уобичајено, Бернард Чеглов у часу када је, трчећи пред руду, активирао Word и притиснуо наредбу New, када није знао ни о чему би морао, а камоли могао, да размишља, осим о свакодневици коју је напрасно покушавао да дефинише. Свакодневица у ствари не постоји! – премиса је од које је полазио без дубоког размишљања, без ваљаног разлога и нарочите воље и сам себи, тек тако, узгред, затварао уста.

Само час раније, са носем приљубљеним уз стакло, гледао је кроз прозор и није видео ништа. Јер, напољу је било као у његовој глави, суморно и кишно, уцвљено и мучно попут сиротиње, стегнуто као јадиковка на издисају. Одасвуд запишано и упувано време, плавило је са свих страна својом ускислом, поквареном, исприштаном садржајношћу. Крупне и густе кишне капи су слиниле и развлачиле се као прокисло тесто, као испљувак, као слуз или корак којим се мери данашњи дан. У условима кад је све исто, тешко је било шта необично уочити.

– Јуче је било исто као и данас! Срање! – помислио је – Срање! У томе је разлика.

То исто се ипак међу собом разликује. Таман за длаку, таман за толико да само себе ништи и поуздано брише. Жао му је што се тога никада раније није сетио. Или... можда јесте? Зaborављају ли се такве ствари? Или се једноставно, као и многа друга, непотребна, а посебна и незнано зашто важна знања, одлажу у фајлове којима се лако губи траг и сигурна локација? Трпају се у кутије чији се бисерни садржај, као сребро са кога

изненадно спада патина, најчешће открива у време када никог више не занима, када ко дочека старост на чврстим и поузданим крилима деменције те се стане подмлађивати на немогућим mestима и пред непоузданим и незаинтересованим сведоцима.

Нема смисла писати о томе. Ко би то читao?

Искривљен, осветљен иза леђа плаветним светлом које у својој одсуности није примећивао, лично је на др Ван Хеслинга, Дракулиног легендарног прогонитеља, познатог изучаваоца езотерије, алхемије и других егзотичних наука који је у овом часу, као невештом руком исписан виолински кључ, правио чудесну гrimасу која му је откривала релативно здраве, али дуваном обојене зубе. Истовремено је до крајњих граница, несвесно истезао десну шаку неприродно савијену преко рамена покушавајући да се почеше на онај особени начин који помаже концентрацију, а не штети костима. Тако затеченог, са необично раширеним ноздрвама, да га је ко имао видети, подсетио би пре на једну од оних карикатура од пластелина које се користе у новијој техничкој TV анимацији него на писца пред акцију. Развлачио је вилицу и жвакао непостојећи залогај. Није помагало.

Чинило му се да се лагано гаси, да му бит испарава и измиче контроли и да је све мање жив. Као да му се и сама крв хладила и губила флуидна својства. Све ређе је излазио из куће, био је видно успоренији и неуредније физички активан. То је проузроковало да је време најчешће трошио у пукотини разапетој између збиље и сна, окован робусним, тескобним ланцима чију огромну физичку тежину упркос очекивању није осећао.

У таквим ситуацијама окруживала га је необична левитација фигура и предмета којима је и сам све више припадао. Или му се то само чинило. На пример, док је читao једну књигу, а то је чинио крајње ретко, лењо и успорено, темпом једна страница – једна седмица, читав остатак библиотеке је уредно кружио око његове главе. Столица на којој је седео љуљала се напред – назад, иако јој то није била намена, а тепих се понашао као игла у променљивом магнетном пољу. О осталим ситницама које су испуњавале простор, као што су: оловке, музичке кутије, цепни сат са разбијеним стаклом, украсне фигурице, маказице, прибадаче, повеља о добијеном племству, патофне, комад кристала, свећњаци, упаљачи, школјке разних облика, златне усне у природној величини, мастионице и упијачи, двоглед, магнети за фрижидере, перорез, стари сребрни новчићи, секач за цигарете, катанац, фото албуми, камење необичног облика, егзотични зачини или холограмске тродимензионалне фигуре знаменитих историјских личности (додуше смањених на осмину свог извornог волумена) који су имали своје сопствене трајекторије де-

финисане законитостима по којима лете муве зунзаре, не вреди лизати драгоцене речи. Свеједно, њему је то стање постало обично и сасвим прихватљиво, можда чак и потребно јер је подразумевало боље око и делимично вештину, у народу још увек познату као немушти језик.

Ако се те активности изузму, он је у ствари био потпуно миран. Дискутабилно је да ли се на крају крајева уопште и бавио било чиме. Каквим интелектуалним или умним радом? Било чим и ма колико? Да ли се досађивање и доколица могу у то убрајати? Чекање да се нешто додогоди? Да нешто само од себе дође? Да ти догађаји приђу?

Може ли се слагати: Ослушајем како пада прашина! Посматрам како се прозорско стакло лагано бистри од испарења. Проучавам како оса кружи око плода гњиле крушке и чекам час када ће на њега слетети. Очекујем писмо, чекам да почне киша или да ме ко упита да ли сам за партију преферанса?

– Не – то се више не дешава. Тада свет је умро, неприметно и ненадано. У ходу, такорећи обувен – помислио је и схватио да у основи превише спава. Прихватао је доколицу као стање, одбијајући да је поистовети са беспослицом, једнако сматрајући да за њихово детаљно одвајање треба вишеструко више него што је она којом тренутно располаже.

Док је будан, мучи га несаница. Кад спава притиска га савест што нешто не ради. У оба случаја стеже га умор, дави га нездрави, мемљиви дремеж, али све некако у варљиво и неподесно време, на бескрајно про машеним и погрешним координатама. Ипак, у толикој је мери окружен сумњивим и варљивим сном, неурядним и оптерећеним морама са јасним и страшним сликама од којих се редовно и реално зноји, да се може додогодити да побрка светове и времена. Сvakако, ако их има и ако им се равни разлучују.

Потпуно је свестан опасности да се неретко догађа да су стазе његовог сна блиске и укрштене са путевима туђег лудила. Кад је прилазио та квим раскршћима врат му се болно кочио, канда су му пршиљенови шкрипали. Можда је то тек процес окоштавања у његовом случају пораније? Већ му се чинило да се хватао у ову замку. Помиšљао је да постаје глуп и неразборит, да му се мозак претвара у ретке пиктије, јер се стално, опет и опет саплиће о исти праг и исти камен. Једнако га лове на идентичан, крајње једноставан и провидан мамац. Без прекида жваће жилави залогај. Нити може да га прогута, нити уме да га испљуне. Ако икада умре – биће да ће се њиме удавити.

Које су то посебне и нарочите радње и догађаји који дефинишу један дан? То је оно што треба приметити, препознати, пронаћи и пописати, размишљао је без претераног удубљивања. Тек када се то разобличи и

јасно покаже, кад се облик мимикрије стварности до kraја оголи, када се детаљи потпуно расветле, знаће шта је свакодневица. Јер, свакодневица је dakле разлика, онај остатак од дана, од времена када се то изузетно одузме.

Али, ако изузетног нема, ако се ништа посебно не догађа? Шта ако све стоји и чека да се жабокречина размножи, да се паучина разапне и звук умине? У једном обичном, досадном дану, у коме се ништа тако нарочито није забило – разлике и нема.

И таман кад помислиш то је то! Дај сито да одвојимо ту свакодневицу, покаже се да дани нису били баш исти. Разликује их нека небитна и глупава, али непрекидна, лепљива линија, неки тихи бесконачни звук из позадине или кашаљ из давнине који се ни једном модерном технологијом не може одвојити од основе.

– Није исто. Блоп! Ништа на свету није потпуно исто. Нема тога што се поклапа са чиме без остатка. Онда и свакодневице нема. Пропала прича. Проблематичне су све математичке операције у којима се као једна од главних вредности појављује нула. Збила непрекидно оповргава наше калкулације са том сулудом гатаљачком математиком. У таквом рачуну све бива сумњиво и непоуздано.

Да је Ч. Б. мање био концентрисан на ову тему, да се макар успут, да се макар овлаши и узгред, да се макар једном преко рамена осврнуо иза себе, имао би шта и видети. Негде одозго, као са деветог неба, из дубоке нигдите космичког семена, знатно изнад његове главе и бесконачно високе таванице, из средишта плаве месечеве светлости – као из неког сребрног филигранског облака, лагано се спуштала, пре акварелски прозрачна слика јединствене жене огрнуте скupoценим плаштом, него жена. Убедљиво је зрачила јединственом еротском бајком попут некакве старославне богиње заштитнице. Заводљиво се осмехивала и готово нудила.

Ч. Б. међутим није био ту. Није видео да је само на пола корака од тла, баршунасто провидни плашт остао у једном часу да, као декор, независно лебди. Нага лепотица спретно је искочила из њега, пришла са леђа свом несуђеном домаћину, раширила руке у заносу и почела красно да игра и нешто неразумљиво шапуће. Била је посве тиха и неразговетна, али је савршено добро контролисала сопствену сексуалност. У свему је сличила красној вили облакињи.

Он је, слеп и глув за све што се дешавало изван његовог света, одсутно гледао на другу страну. Пропуштао је сјајни призор и дивну, спиритуалном тајанственошћу и особеним сензибилитетом режирану игру, која је могла, да (ни)је имао среће постати, можда основни маркер његовог времена.

Думао је: – Дакле, нема разлике међу данима који се убрзано нижу у црну и докону и на крају крајева највероватније, узалудну и бесконачно досадну ниску? Или има? Ако има, у чему је та разлика? Колико је битна и видљива? Где је бре? Дај да је видим, дај да је већ једном јебено видим. Срање и опет – срање!

Срање од јуче је свршено стање. То је већ готово говно! Има свој дефинисан облик, специфичну тежину и густину, посебну боју и нарочит – мирис. Нема тога чаробњака који га у свему може поновити. Нема два идентична и тачка. Могу боље послужити за идентификацију тренутка или одређеног временског распона него отисци прстију за распознавање личности.

Ово данашње срање још увек траје. Није завршено и може се подвести под процес, тек ће се профилисати и видети да ли ће нешто од њега постати. А да ће бити исто као оно јучерашње, е то сигурно неће! Тако се једино може сагледати свакодневица, проклета свакодневица које или има или нема. Шта ту, на крају крајева, има да се закључује? – резимирао је више сетно него резигнирано пропуштајући дивну сцену која му се иза леђа настављала. Као очаран, настављао је са безразложним и исправним свадљивим мислима.

Колико траје, и да ли уопште у таквим условима траје, елем, живот, овај мој свагдањи? – скоро да је озбиљно упутио питање сам себи. Шта се то збира и шта се са чиме компатабилно слаже и сабира у математици наде и неминовности? Када се уведу нуле као вредности у коначан збир, ко ће и како дефинисати цртицу на надгробном споменику? (Година рођења, цртица, година смрти. Тако једноставно постављена прича, како и доликује једначини без непознатих – учиниће да се читав живот преслика у ту усрсану цртицу.)

– Дакле ако сам човек – мудровао је Ч. Б. – постојим сваког дана или уопште и не постојим! Узимајући у обзир како моји дани теку, плашим се да не знам прави одговор. Чак га добро не наслућујем или можда уопште и не назирим. Биће да је ствар у визури, у окцима кроз које се сеје. Можда су превише ситна, свилена, па се на њима таложи све битно и небитно? Или су можда, напротив, превише крупни отвори, па истекне напоље и побегне којешта још много пре него што појаву добро и вальано сагледам? Ко баждари, ко калибрише, та сита? Као да није био на часу када се то дешавало, као да је преспавао лекцију, па се сада узалудно трти, труди и пати, размишљао је Ч. Б. мучећи се, пре свега зато јер му је мука била уобичајено природно стање.

Био је заваљен у дубоку, олињалу, стару, најудобнију фотељу на свету са ретко високим наслоном. Њене многе превоје и значајне облине деце-

нијама су вајале и обликовале разноразне задњице, а руконаслоне глачали и до сјаја пеглале, нежне, знојаве, нервозне и вероватно веште и лепе руке. Дакле, увалио се у седиште које је имало неуобичајене и надираравне особине да и само моделира особе које у њој седе. То је чинило према својим мерилима и светоназорима, трудећи се данима и данима да га прогута. Столица је то чинила на исти начин као што је пројздрала већ ко зна колико генерација анархистички настројених напредних мислилаца без довољно мудра за акцију. Таквих је, који су годинама уназад, студирајући или трагајући за послом, изнајмљивали ову мрачну просторију, стан или студио, како је већ коме одговарало да га зове, већ било одвише. Простор је био мемљив и грозан по свему осим некој недокучијији и можда проклето широкој и доброј енергији која је потстицала својом снагом на истраживање и нарочито болесно и узалудно – размишљање – од кога нико није имао користи, али главобољу јесу – заиста многи.

То му је на неки чудан и недоречен начин изгледало готово једнакојасно и једнако јадно и ужасно, ма колико да би се тако шта тешко дало закључити по ономе како је у том часу изгледао. Очи му беху упале и угашене, окружене тамним колутовима и дебелим подочњацима који нису дозвољавали сажимање мисли да ли се човек буди или тек пада у коматозан сан. Браду је имао посве неуредну, од три или четири дана која је на зулупфима и подбрратку неједнако почињала седети. Косу је носио неочешљану и масну и на темену проређену, па јој се изглед није могао никако подвести под појам фризура. Усне су му биле танке, суве и испуцале и, због бола које је изазивало њихово отварање, вазда полуотворене тако да су дозвољавале пожутелом зубалу да вири напоље. Ипак, мождане вијуге, иако уплетене и умршћене као никада, биле су му веома активне. Електрични импулси су њима убрзано текли, али, обрни – окрени – колико год интезивно, размишљају је о обичним, једноставним и од свакодневице потпуно скрајнутим стварима.

На телевизији су промицале уобичајене, редовне рекламе и спотови који су пројектовано утицали, а повремено чак и потпуно циљано дефинисали ток таквих мисли. Прекинуо их је на час: – Које сам ја курчеве среће! Сада и овде мењају позиције како хоће, како им се накриви – али не по мојој волји. Свако дете данас више управља судбином од мене. Дозвољавам да ме ти фундаментални појмови кад хоће узимају под своје, да ме баџакају тек тако, као немирно море брод без посаде. То се мора променити. Одмах и из корена.

Могао сам се родити као срећник који ће постати: млинар или световни намесник, преводилац или узурпатор нечега, чаршијска дрольница, коцкар, постмодерниста, фризер или гледалац лоших агресивних филмова, обичан филмација или тенкиста, боем, левичар или кочничар, рецепци-

онар, директор електричарског предузећа, боксер, страначки рецитатор, филозоф или подмитљиви књижевни критичар, пливаč, активиста – специјалиста, слободни писац аутобиографија, подводач, трговац некретнинама, оснивач летристичке и ситуационистичке интернационале, монтер парних котлова, перач судова, обичан пијанац, дактилограф, содација, делинквент, дадиља, писац, историчар религије, герилац, касапин, обмусман, егзистенцијалиста, бармен, гљивар, пакер сардина, аниматор деце на туђим рођенданима, секретарица ЦК, ексцентрик или езотерик, депилатор, говорник на сахранама, сплавар, травар, ловац на афричку крупну дивљач или већ шта друго једноставно и паметно.

– Јеби га! – О чему да пишем? – готово уvreђено је оборио свој мутни, водени, безизразни сањалачки поглед и вратио се поново на питање које га није остављало на миру. Држао је у руци, дугим чврноватим прстима чији су покрети одавали изражен немир и неутешну нервозу, пар листова хартије различитих формата са старим белешкама, писаним о разним згодама и незгодама и поредио их са данашњим мукама или једноставно размишљао да их у нужди – рециклира.

Први који је дохватио потсетио га је са доста горчине и меланхоличне немоћи на којештарију која ће остати као мучан спомен и траг злоупотребљене добре воље. Листао је Образложение за предлог имена часописа Књижевне заједнице Чиста у оснивању, које је писао и изложио тек недельју дана пре чувених петооктобарских промена на којима је, (сад био опет, као у претходној реченици рекао: – Јеби га! Или, као покојни Данко Поповић: – За друге смо њиву орали!) и сам, нажалост, учествовао:

Ћ Е Л И Ј Е

Не размишљајући много, на скупу чистанских писаца, који је претходио оснивању Књижевне заједнице Чиста, предложио сам име за часопис који неоспорно треба и граду и писцима, иако је то сличило послу дељања ражња за оног зеца што се још увек разиграва и крије у шуми. Данас, пола месеца касније, када су се емоције у доброј мери стишале, још увек мислим да је идеја да се часопис зове именом Ђелије добра.

Нисам мислио да је потребно никакво писано образложение за овај предлог, пре свега јер је реч, таква каква јесте, вишеслојна и вишезначењска сама по себи јасна, гласна, звучна, богата и писцима близка, те да свако у њој може пронаћи оно што му се допада. Будући да је од мене захтевано да доставим написани предлог и образложение за име ја то у доброј вољи чиним, једнако сматрајући вальаном намером и хтења колега који то од мене ишту.

Дакле, ево неколико значења речи ћелије:

- *Ћелија* (latinski *cella*, dem. *cellula*), која је основна морфолошка и физиолошка јединица вишећелијских организама или самостални организам једноћелијских живих бића, може имати и књижевни префикс баш у оној мери у којој је књижевност општа светска баштина или појединачан уметнички труд. Таква ћелија онда, као организована јединица живе материије, бива једнако и организована јединица живе књижевне речи.
- *ћелија*, која је најситнији делић од каквих су саграђене биљке и животиње, мера је чини ми се и доброг укуса за ауторски сегмент унутар једног ваљаног часописа.
- *ћелија* је, такође, окце у пчелињем саћу. Може онда бити и окце у саћу књижевног дела.
- ћелија је опет најмања јединица која чини структуру неког ширег функционалног друштвеног организма. Тај организам у овом случају је српска књижевност или, ако баш хоћете и сама Књижевна заједница Чиста.
- *ћелија* је кажњеничка одаја, самица у затвору. Делање уметника, множину година уназад, носило је више одредница казне него награде. Сви смо били, хтели то видети и признати или не, у грдном и горком казамату. Жиг такав – свака наша реч носи и ми га се тешко ослобађамо. Можда чак и немамо право да га се одрекнемо.
- *ћелија* је соба за оставу, мала засебна собица. Свако дело са уметничком претензијом је тек малена собица у великој грађевини која се именује Уметност. Ако је то дело остава за будућност утолико боље.
- *ћелија* је, између осталог и саставни део акумулаторске батерије – дакле енергетски депо, који, да ствар буде занимљивија – садржи оба пола!
- *ћелија* је и посебна собица за посвећене, собица за калуђере испоснике. Писац је онолико добар колико је предан свом послу. Најбоље ако је потпуно предан, ако сву своју енергију посвећује писању. Увек се добија онолико колико се даје. Тако настаје књижевни монах. Будући да сви који се око посла оснивања Књижевне заједнице Чиста находе, добро познају нашег колегу Југослава Тугомировића – није потребно објашњавати шта је то. Могу само да потсетим оне који су га посећивали, да су боравећи у његовој радној соби били баш у монашкој књижевној ћелији.
- и на крају, свакако не по важности редоследа, већ као завршни печат, овом кратком и непотпуном образложењу, *Ћелије* су топоним тик уз Чист. *Ћелије* су и манастир од угледа и имена којим се наша варош поноси. Име манастира *Ћелије*, да потсетим, у себи садржи и Крст Часни и

имена светитеља, пре свих Светих отаца Јустина Ђелијског и Николаја Лелићског, који су српски род задужили и непроцењивом књижевном баштином.

На послетку, мислим да ће моје колеге овај предлог и његово штуро образложење чистог срца и у доброј намери размотрити, а да ће од свих предложених имена изабрати најбоље и најлепше, најрепрезентативније и најцелисходније, те да ће се испод изабраног имена појавити квалитетан и хвале вредан часопис на који ће Чист бити поносан.

У Чисту на Бистри 27. новембра 2000. ę.

– Хвала Богу да није изабран овај предлог – помислио је. Брука би могла бити већа. Часопис никад није изашао. Улоге су до душе биле подељене, мени је допала значајна, уредничка за прозу, почeo сам чак контактирати познате писце, призната књижевна имена из генерације који су били вољни да ми за прве бројеве бесплатно уступе прилоге и – ништа. Као и увек у Чисту – ништа. Био је то један од множине покушаја који није одмакао даље од пустог и јаловог почетка. А учествовао сам и у болјим.

Сетио се, гледајући у тај тужни, нагувани лист, жутилом већ начетог папира, куцан тада посебним, такозваним YU фонтовима, колико се најдао и колико се преварио надајући се да од те дивне идеје неће настати још једна пуста аматерска халапљива седмоглава неман која ће се товити и расти све док не пукне или сама себе не поједе. Сетио се, такође, са нешто пријатније и узоритије сете, да је некада, можда баш у то време, рачунар био озбиљна и компликована направа, сам по себи довољно инспиративан и моћан, да му је подизао ниво концентрације и адреналина. Могао је седети за њим и радити сатима и данима, заборављајући на свеколике физиолошке потребе, а да му се чинило да је протекло само неколико часака или тек минута. То више није случај. Одавно није тако. Да ли је машина променила свој ритам или је он огуглао и тражи јаче халуциногено средство и појачало? Ситуација се окренула наглавачке, техника више не помаже на исти начин. (Чак је, потпуно непотребан слоган: *Техника народу!* апсолутно потиснут из употребе.)

Тражио је кривца. Негда, у доба које је прошло, патио је због тога што му компјутер обилно краде време, што не уме да га обузда и контролише. Сада, опет чезне за тим што му он то више не чини када би му то изнад свега пријало. Одакле сад таква промена и потреба? Произлази ли она из његових лоше дефинисаних навика и сукоба, унутрашњих, подједнако снажних нагона за покретом и за непокретношћу? Е, шта би дао да се сада то време врати. Али времена се не враћају. Да ли?

Није био потпуно сигуран у то. Екран испред господина Бернарда Чеглова се болно белео. Ниједног слова на њему није било, ниједне једи-не тачке која би умела изазвати макар препирке у којима би могао да брани свој евентуални став. А онда се, као што је ред, као што је негде, неки паметни програмер и предвидео, имајући у виду можда баш овакав, немогућ случај цурења времена без хтења и контроле, Screen Saver акти-вирао. Концентрични кругови који су се на њему почели јављати у ра-зличитим бојама и интервалима, једнако као и дисонантни, утишани и болесно иритантни тонови са телевизора који је и даље радио за свој грош деловали су на њега потпуно опчињујуће и магијски.

Око њега се истовремено дешавала фрагментација познатих фигура и рекомпозиција новонасталих фрагмената, од чега је он, који свакако ни-је испољавао слепо незнање, уочавао само насумичне детаље и просто није могао препознати где се налази. Савремене технологије нису имале довољно обзира према уморном, средовечном, потенцијалном писцу у озбиљној неволи, коме је волја итекако недостајала а инспирација давно усахла и утекла, остављајући га у осами, на милост и немилост транзици-оној ајдаји и њеном просеравању при моделовању нових моралних вре-дности. Утицале су на њега, који није подносио да га било ко у чему ис-правља, па је с времена на време упадао у ватрене тираде.

Свађао се сам са собом или са тихим, непрестајућим колико и непостоје-ћим гласом у кући, уморним од уобичајене досаде, врло омамљујуће, опија-јуће и готово магијске. Екрани, кретање на њима, учинили су да на час види пракосмичку хармонију и њену затвореност на дну алавог црног бездана или да се само – аутохипнотише. Хтео – не хтео, тек трен касније, заспао је.

Мало разборитости никада није на одмет. А сан је разборит, делотво-ран и лековит, кажу? Његова енергија је огромна и често доминира на-шим понашањем. Уме бити одговорна за емоционалну несигурност и неразумне страхове који спречавају да се поведемо за својим жељама. Нуди нам нешто посебно што често не препознајемо као своје, па га се стидимо, а кад га, како било, усвојимо – тврдимо да је у питању присила, опчињеност али и врхунско усхићење.

Но уважени Б. Ч. је имао и другачијих искустава. Култура живљења у свету снова нажалост није била на списку предмета које је до сада ди-ректно проучавао, а они који су му, у књигама препричавали своју – углавном су причали о унутрашњој активности подсвести која се ретко појављује на површини и које нисмо свесни и – редовно га масно ла-гали.

КУЛИН НЕИМАР

Читавог живота Ружило протествује. Тегобно је било схватити и разумети, а још тегобније објаснити против чега. Могуће је било, додуше, показати на примерима појединачне разлоге и циљеве његовог деловања, али се тешко налазио некакав заједнички именитељ који би дао свеобухватно и разуму блиско решење, а да се оно разликује од тумачења да је то само његов појавни облик и начин делања да се у чему истакне и одвоји, скрене пажња на себе и учини да га околина примети и разлучи од других, обичних и свакодневних. Даљом и дубљом анализом, могло се, додуше, посумњати и помислити да се ради о схватању протеста као прогresa и да нема другојачијег напредовања до буне против свега и свачега.

Може се, такође, учинити непристојним, да се по чијој прошлости пребира, али сад, шта је ту је, није лако избећи да се шта о томе каже, јер је и ово досад речено ипак чепркање по интими. Опет, оправдање постоји, јер се деловање Ружилово осећа у широј околини, па се може рећи да се на тај начин прича једна општа згода у локалним оквирима. Стога да се само кратко спомене: Детињство му је обележено као ружно и пуно бола. Стасавао је окружен занемаривањем и свакојаким разочарањем, ма коме непотребан као похабана крпа. Кад је одрастао, нашао се у окружју пустоши и недостатка љубави већег него икад, смртан колико риба на сувом. Шта је онда научио? Да преточи неуспех у освету? Или да, незнајући прави узрок својој невољи пронађе, универзални лек?

Наоко, није се све тако – једноставно, одвијало. Слика коју су могли угледати, они који су га површно посматрали, могла је да превари. Завршио је озбиљне школе, постао добар математичар, ваљан техничар, сликање му је ишло од руке. Више пута је, као ћак, награђиван. А кад је дипломирао и постао архитекта, мало помало, његово чудно размишљање и невероватна решења донела су му солидан углед међу колегама. Тешко је било приметити, који је његов коначан наум, шта га то мучи и зарад чега ради на такав начин, који се коме могоа учинити грозничав, ма-штарски или надасве надарен, али никако није указивао на крај пута којим је пошао.

Уз све опаске о лепоти, способности, амбициозности и изградњи сопственог стила, неке тврдње се ничим нису дале оборити. Стварао је чврсте, јаке и стабилне грађевине, кад је требало поштовао је традицију поднебља, од техничких и законских норматива није одступао. Ипак се све то, некако заједно, одвајало од свакодневног и уобичајеног и то нечим што се није могло назвати симпатичним и допадљивим, већ напротив су-

протним именима. Није се дуго уочавао разлог таквог утиска, јер се једино оправдање могло ископати у некаквој непријатности, просто у осећању негативне енергије и истих таквих емоција које су се јављале при погледу на његове радове. Анализом се, заправо, није могла пронаћи ни једна озбиљна замерка.

Да се ко сетио да га упита, Ружило би му сигурно рекао, да је престао да слика и да се определио за овај занат, јер неимарство сматра првом од свих уметности, најважнијом, најстаријом, са најјачом традицијом и најзначајнијим успесима откако је света. Споменуо би да верује својој машти, да не сумња у свој укус и умеће компоновања. И да је задовољан вештином коју је стекао, јер да нема школе са бољим могућностима. Али није имао ко да га о томе пита, није имао ко да се супротстави његовом мишљењу и да чује, шта се све иза ових речи крије. Тако ће прави мотиви остати скривени, те ћемо морати да се задовољимо знањем да је ниво ове приче ипак претпоставка и лична визура.

Дакле, свакодневица Ружилова била је протестна. Протест је био нечујан, мук, лаган и тајновит, као и његов посао. Одмицао је сасвим лагано и тек по завршетку се могао ишчитати у мери у којој су посматрачи били писмени и припремљени за тумачење понуђеног. Све у свему врло касно. Сврха ових загонетки, није била наивна игра, али ћемо то тек касније сазнати, ако уопште и сазнамо. Писац ових редова се нада да неће претерано погрешити ако закључи, да се ради о процесу конфузије, о до-приносу да се она повећа и расплине и као плима запљусне све поспале и дремљиве.

Све што је до сада пројектовао и изградио међусобно се разликује. Развилке су очигледне и невероватне. Разлози? Отом, потом.

Из његовог рада извире страшна енергија. Он је неуморан и истрајан. Жариште такве воље није могуће, кад је Ружило у питању, ослонити на верске мотиве, он је атеиста по опредељењу. (Ако не лаже). Ни у равни националног – то га не интересује, нити има социјалних обележја, материјалног болјитка поготову, јер од овога посла и онако нема некаве посебне вајде. О каквој се то важној животној потреби ради? Не знам тај нагон другачије да опишем до именом беса, јарог и љутог. Невероватног беса, који по природи није градитељски, већ рушилачки. Парадокс је са-мо привидан. Вредно, марљиво радити и изграђивати да би се рушило. Али, да кренемо редом.

Прву награду добио је за пројекат зграде железничке станице. То је комотна, велика грађевина, невероватна по томе што делује као да се у град из баштине преселила, из неке приче од давнине, те јој се ова улога нашла, а она, шта је – ту је, као све прастаре величине, располаже таквим

умећима да може свакојаке, и најразличитије функције обављати, па то и чини. Успешно, како би другачије. Није мало путника који су, у Чисту долазећи, при првом изласку из воза напростио занемели кад су угледали где су приспели. Иако не желим да будем детаљан, мораћу да поновим: колико год да бих хтео да ову зграду, која пребива у средини галаме и ужурбане активности, опишем, а морао бих при том предузећу саме ласке писати, има нешто негативно, готово болно, што из ње исијава и спречава ме да је до краја хвалим.

Убрзо потом, по његовим нацртима изграђена је пословница електродистрибутивног предузећа. Шта је њој недостајало тешко ми је да објасним, јер сам се морао сложити са свим похвалама и коментарима који су око ње кружили, градећи невиђену фаму. Све је било на свом месту, осећајно до фантастике. Као да је у питању кавав средњевековни двор, а не ограда за службенике. Лепо и слатко враћање старим узорима. Помислио би човек, да је све по пејзажу диктирано. Врло ефектна игра светлих и тамних површина, гарантовала је једнако добро уклапање у дневно и ноћно окружење. Али... Осећала се та неприродност, сугестивност да се размишља по туђој воли. Нешто што из груди исисава позитивну енергију било је ту присутно и остављало празнину и мучнину од које се дugo и тешко боловало.

Онда је настала чувена зграда Банке, у центру, одмах поред Комите-та. И опет следе похвале и признања. Новине пишу о младом архитекти, чији дани долазе, који се већ опробао и доказао на великим пословима, стога се, с правом, од њега очекује тек пун допринос. Сама грађевина је сасвим другачија од претходне. Величанствена свакако, спектакуларно изведена али опет несимпатична, одбијајућа. Као да се човек налази пред катедралом, која је, ето, отворила врата за некаве сумњиве радове, па се нешто нема воље за улазак у њу и детаљно разгледање. Ипак, да не буде да избегавам да шта о њој кажем – грађевина се истиче и разликује од околине мноштвом вертикалних линија сведених у оштре, готово шиљате лукове... Вероватно зато и личи на катедралу.

У то време, некако се јављају и прве јавне полемике о изворима надахнућа младог архитекте. Говори се о његовим узорима, спомињу се неколико имена ветерана и значајни савремени аутори. Колеге већ зазиру од њега. С друге стране уважавају га и то са извесном дозом страха. О том страху би било занимљиво причати, јер ми се чини да није био пресудан страх за каријеру, нити страх од угрожавања радног места и егзистенције старијих, нити је пак било у питању довођење досадашњих критеријума вредновања на неке друге репере. Пре је то био страх од саме Ружилове појаве, његовог наступа и присуства. И не само од њега, него и

од његових дела. Јер била би велика срећа, да је онај ружни осећај, нелагодност слузаве јабуке у грлу која се не да искашљати нити прогутати, био присутан само у једном посматрачу. Пре је вероватно да је ту неугодност имала већина аналитичара и посетиоца спомињаних грађевина, али се стидела и плашила да о њој разговара, јер су учене главе, судећи по строго утврђеним правилима тумачења уметничког дела, изнеле само најбоље оцене. Да ли се радило искључиво о бојазни да се ко не учини глупим и необразованим и недовољн оспособни да о таквим вредностима суди, или о недостатку обичаја да читачи уметности говоре и гледајући кроз енергетску призму, не бих се могао заклети. Тек они што су непријатност осећали и бежали из сенки станице, пословнице и Банке, вазда су о томе ћутали.

Међутим, Ружило је био слеп за ставове других, они га нису дотицали и узбуђивали. Волуј за свој рад црпео је са другог места. Најмање ће се преварити ако кажем, из неког великог неисцрпног резервоара горчине, који му је омогућавао да ради готово немогуће ствари, пре свега јер је већ рово да немогућих ствари нема. Тада се није могло претпоставити какав он лукав и упоран рат води и против кога.

У Чистује дошао ред на градњу Тржног центра. Расписан је конкурс, награде су биле примамљиве. Стигло је мноштво квалитетних радова и занимљивих решења са свих страна, међу њима и велики број од значајних имена овога заната. Треба ли рећи чији је рад одабран?

Када је објекат свечано отворен, опет су се чуле многе речи хвале. Тржни центар је, рекли су, ослободио град, увео природност и животност у учмалу средину. Као да нас је све огрејала нека нова и досад невиђена светлост, коју нисмо познавали и коју, ми, можда незаслужено, нечијом милошћу добијамо. Говорили су да је то обнова античке уметности, враћање коренима ваљаних и лепих градњи, да је то оваплоћење личних слобода, како аутора, тако и корисника, готово мисаона творевина која се само захваљујући невероватним околностима материјализовала. Посебна опаска се односила на функционалност и удобност, на окренутост овогемаљским задовољствима и природним пропорцијама. Опет су сви тапшали и нису примећивали супротност у својим речима. Или, ако су нешто од тога и уочавали у изговореном, потврду на самој грађевини нису проналазили. Уверен сам да су у личним, унутрашњим, неизговореним анализама морали да увиде да свака тврђња понаособ стоји, а да заједно климају, те да нема речи до парадоксалних којима би се изглед могао описати.

Она одбојност што уноси немир и неповерење, коју сам желео да искажем, пишући о претходним грађевинама, јавила се у јачем интезитету

нега до сад. Покушавао сам сам себе да убедим да грешим, да потражим решење у антипатичности лика који описујем, али нисам успевао. Узалуд сам се трудио да Тржном центру приђем у тренуцима најдубље опуштености или са разгњелим пријатељима, није успевало. Горак укус ми се вазда у устима јављао и кварио ми расположење. Наметао ми се утисак да је она нит, сама какма, која дефинише човекове основне животне потребе, код Ружила другачије испредена, као да је начињена од нагона безаконог, јарог и рушилачког. Нисам могао да схватим и објасним на који начин га он користи и усмерава ка градитељском послу и каквом се мимикријом користи да обмане околину.

У часу кад се углед Ружилов подигао на такав ниво, да му се име спомињало само у изузетним приликама, десила се чудна згода. У вароши је требало градити цркву. Унапред се претпостављало ко ће бити аутор најбољег решења, те су углавном остали архитекти одустајали од било каквог покушаја, сматрајући то узалудним напором и губљењем времена. И шта је ту било чудно? Ружило је у последњем тренутку, повукао свој пројекат. Никоме није било јасно, чак је већина стручњака и грађанства било разочарано што нису имали прилике да виде ново и сасвим сигурно велелепно уметничко дело. Наш јунак није никоме желео да објашњава.

Приповедач то осећа другачије. Срећан је што је нови варошки храм урађен по нацртима архитекте почетника и, мада су му по изградњи изнађене многе мане, и мада се још увек прст стручњака види у том правцу када се објашњавају грешке и недоследности, признаје да се сваки пут кад у њега уђе, осећа препоређен и освежен. Та нова црква делује на посетиоца сасвим другачијим механизмима. У то се лако може уверити свако ко је посети. Зграда је скромна и не обилује украсима и виртуозношћу градитеља, али садржи љубав којој нема мере и границе те се вазда на све стране разлива и блажи тужне и теше неутешне и свакоме вољу и расположење дарује. А Ружило се није на освећењу појавио, нити је кад, мислим, њеном близином пролазио.

Тад су се могле, можда, наслутити неке особине и разлози његови. Писац је знао да се он декларише као атеиста, али није сматрао то вальаним разлогом да од професионалног изазова одустане. Свакако да је тада био слеп и глув за његова гледишта, те је само помислио да је и противник Цркве и да је та његова противстављеност прави разлог да избегне да покуша да јој пружи задовољство какво сматра да јој не деликује.

Потом се једно време притаяло и умирио. Сумњало се да се разболео. То није свакако трајало превише дуго. Можда је само, брижљиво и ненаметљиво пратио шта се дешава и снагу прикупљао. Ружило не би дозво-

лио да га забораве, да неко тек тако преузме његове послове. Зар да ко други распоређује стамбене и друштвене зграде, одређује места за различита окупљања, спортске приредбе и одмор? То он себи није смео допустити. Ради се о крупној и важној ствари. Ту се одређује будућност. А то је пут којим он путује и који жели да за друге трасира. Брзо се вратио својим редовним пословима и надмоћном интелигенцијом и вештом рутином наставио са још већом приљежношћу да ради.

Следећи подухват био је Градско позориште. И то какво! Морам признати да је то најраскошнија грађевина ikада у нашој вароши направљена. Контрасти који су постигнути сами су по себи драматични и невероватни. Необични и невиђени ефекти на све стране дају мистичан изглед и утисак загонетке. Декоративност је наглашена где је год било могуће (а знамо да Ружило сматра да нема немогућих ствари). Неко је у престоничким новинама добро приметио успешну синтезу са другим уметностима. Пара је било доволно, па су се у архитектуру нашле уткане и бројне скулптуре и слике, свака за себе предивно уметничко дело. Фасада је необично китњасто и богато украшена. Унутрашњост такође изузетно раскошна, али... Опет она поткожна горчина. Овога пута још већа и неиздржљивија. Уз сва признања и уважавања градитељу, од тад писац престаје да одлази на позоришне представе у свом граду. Када пожели да ипак нешто види одлази у суседна места. Мучи се и путује климавим аутобусима, али у поменуту установу више не улази. Чак кад улицом пролази, прелази на другу страну.

Зашто је то тако, не могу рећи само једним јединим, правим и истинитим одговором. А волео бих, јер би прича била краћа. Јесу ли све ове речи потребне да се крају примакнемо са мање грешака не знам, али знам да су некаква злоба и свакојака смутња у питању. Однос грађевина према околини је коначно одметнички, насиљнички и оскрнављујући. Проблем је у локацији деловања и дефиницији механизма. Нарушавање спокојства не може се објаснити ни једним коришћеним моделом у досадашњем приказивању рада господина Ружила. Та негативност, та зрачења која из његових творевина гризу мирне пролазнике и све раздражљивије кориснике је напросто чудесна. Ефекат је сличан дејству енергетског вампира. (Са таквима смо се ваљда већ сви сретали. Познајемо бар једну особу, по чијем се доласку добра воља губи. Као да се све издвува и пресахне, наједном се дружина утиша и једва дише, не спава само зато што јој нервоза не дозвољава. Потом, ако нас вампир и напусти, треба дosta времена и напора да се батерије напуне и расположење, ничим другим, до самим његовим присуством угрожено, поново успостави.) Морам подврћи, да размишљајући о енергопијама нисам на уму имао са-мог господина Ружила, већ његове грађевине. Можда је ту кључ ваљаног

изненађења, јер сам се први пут срео са објектом који има ту ружну људску особину.

Да сам какав тајновидац или да ми је некоји таквих способности при руци давно бих реаговао другачије. На жалост тек сада исписујем ове редове. И да не бих паметовао после рата, ево сад, пред одлучну битку каузем ово, ако има још вољних душа да ми помогну да се на мегдану вијамо. Да заштитимо беднике изнемогле и помогнемо оне који су сиромашни, часни усамљеници и напуштена сирочад.

Када сам угледао следећи Ружилов неимарски подухват, дакле нову основну школу, за тренутак сам се поколебао. Да ли је ово надахнуће или обузетост? – питао сам се. Зграда је била чврсто и хармонично дело. Готово јединствена композиција у идејним односима лепоте и разума, морала и одмерености. Као да су мерила подешена на вредности античке одвагала савременост и ваљаност и понудила право решење које га држи и подупира. Но први утисак није дуго трајао. Да ли је маска чвршћа, да ли је опсена јача, не знам. Тек убрзо сам осетио ону непријатну грудву да ми се из желудца у грло пење. И опет из почетка. Бежи, склањај се из њене близине. Тешко деци која се тамо буду образовала. Горе им муке и невоље неће требати.

Можда би овде вредело поменути да се против школе побунио једино Костреш, луда градска, што поваздан у зимском капуту, и лети и зими, улицама лута, јер је данима само о томе галамио. –Направљена је на рђавом месту. На вражјем легалу, на коме никада ништа ваљано није изнекло, нити се добро дело дододило. Који тамо буду знање стицали, ништа корисно научити неће... Аутор сада признаје да је Костреш био паметнији од свих, храбрији сигурно. Штит будалетине, који је носио, показао је још једну предност, свакако и велику ману, јер га нико није узимао до волно озбиљно, па ни писац ових редака који му подршку није пружио, осим што га је, можда, пажљивије од других слушао.

У другим активностима Ружило није показивао ништа значајно и није на околину деловао онако како су то чиниле његове грађевине. Напротив, тешко да им је у чему сличио. Био је повучен, ненаметљив, тихог и оскудног говора. Облачио се скромно и ни у чему се није истицао. Време је поваздан проводио у затвореном простору, ретко је излазио, не знам да се игде другде појављивао, осим на свом радном месту. Тамо га знају као вредног и марљивог, који главу не диже и не меша се у друге послове осим стручних ствари. Не памти се да је кога mrко погледао, акомли да се са киме посвађао. Можда је и то један од разлога да се око његовог лица испреде мит чедности, готово светачког живота, у најмању руку у свему узорног грађанина и поноса вароши, готово јединице за вредновање.

Направио је још једно пројектантско изненађење. По његовим нацртима је грађена Пошта. А можда и није било изненађења, јер се од њега стално очекивало неко другачије решење. А то се и добило. Пре свега грађевина се од претходних разликовала својом асиметричношћу и нарочитом, другачијом декоративношћу. Као у неким прошлим временима, фасада је предивно украшена керамиком, мајоликом, разнобојним стаклима и витражима на прозорима, уз употребу кованог гвожђа где год је то било могуће, на окнима, степеништу, огради, вратима и тако редом. Међутим опет се, бар што се мене тиче, јавио онај исти осећај, који ме је одагнао да је не гледам дugo и не слушам похвале које ће уследити. А уследиле су свакако, на крају је добио и годишњу награду Удружења. Образложење сам имао прилике да прочитам, али сам избегао да то учним, јер сам знао да ће се поновити искуство са прећашњим делима, да ни једну похвалу нећу моћи да оспорим, а да ћу у целини имати укупан одбогјан став, сразмеран дејству овог неимарског исхода на мене.

Насртљивци ударају најжешће тамо где је то за њих безопасно. Ваљда тако и Ружило дела. Да не би било забуне, није се његово понашање у приватном животу променило, да бих сад имао разлога да га другачије описујем. Пре свега овде мислим на агресију и насртљивост његових дела, која су свакако значајније, свеобухватније и на ширем фронту испољене него што би то могао и један појединачни деловањем постићи. Његов рад је наједном имао јасан укус деловања ништавила, недокументивог, мистичног, али ипак таквог, мрачног и порочног. Осећао сам да је у питању нека дубока издаја, но нисам могао да докучим каква. Наслушивао сам да је то управо оно што га квалификује као светца широких маса. Јер кад сам чуо да га и тим именом зову, замислио сам се. Лик му се и тако може описивати, ако се реч стави под наводнике. Можда би пре могао сличити неком од ових, нових „ониричких светаца“, који се клизају оштром ивицом која путује између раја и пакла?

Да се ипак вратимо његовом архитектонском стваралаштву. Јер после оних високо добијених оцена и критика, уследила је једна сасвим разочарајућа, ненадана грађевина. Урадио је пројекат за читаву стамбену четврт и дочекао да се изградња заврши, али и сасвим осредње критике. Дакле, речено је да је урадио нешто, додуше модерно, у духу и стилу времена у коме живимо, али сасвим обично, да у овим објектима нема новотарија које смо навикли да нам приређује, да се примакао просечним колегама и да нема више оних елемената који би га од њих издвојили. Готово да се јадиковало због тога. Сматрало се да га је средина појела, да се стопио у окружење. Претпостављало се да је у питању једна од оних, у нас, редовних појава упросечавања талената. *Али...* Да није тога али, вероватно ову причу не бих ни писао. Иста мука, иста горчина, она

иста одбојност и овога пута је исијавала и терала ме у бег и нагонила да се исповраћам. Што се мене тиче, неке промене се и нису дододиле, и даље је постојало „оно“ што га је раздвајало од колега.

Помислио сам да ће почети да пада у заборав. Зато сам се изненадио када је угледни историчар уметности објавио есеј о његовом стваралаштву. Садржај је био, дакако, велика похвала, али и необична анализа, која је наговештавала да ће се нешто крупно догодити. Дакле критичар је дошао до закључка, да је његова свака грађевина заправо слика одређеног правца у историјату архитектуте. Дакле: железничка станица је антика, пословница – романика, Банка – готика, Тргни центар – ренесанса, Градско позориште – барок, основна школа – класицизам, Пошта – сецесија, градска четврт – модернизам. Све се уклапа. Господин Ружило, каже уважени аутор, од почетка свог стваралачког и надахнутог рада прати својим делима одређена подручја и начине градње и то хронолошки, стил по стил – епоху по епоху. Он није пуки кописта да бисмо то могли одмах закључити, али анализом се то врло лако да показати. То је сушина, каже нам истраживач и тумач Ружиловог дела. И додаје: – С великим, нескривеним нестрпљењем очекујемо следећи пројекат уваженог архитекте, јер ће он бити – будућност!

Тад помишљам: Боже да ли сам могао бити толико слеп! Све ми је било пред носом. Очигледно и једноставно. Можда чак и преблизу да бих на време угледао. Ово није прст пред оком него у оку. Болан осећај који нисам разумео одакле допире. Боже мили! То је то. Да сам бар негде у крају проводио смирен живот у љубави и молитви, него сам главу гурао тамо где не треба. Олакшао бих, бар, свој поданички статус и не бих се осећао овако бедно, бар не бих знао ово што сам дознао. Не треба се њему, Ружилу чудити, ни његовим узорима, ни његовим следбеницима. У нас је све могуће, поготову кад су у питању ружне и ругобне, кукавне и кукавичке ствари које прете немаштином и несрећом свакојаком. Па још кад се за подлогу изнађу ратом растројене душе, а другојачијих у нас и нема, па поцепане, удвојене и расцепљене личности, којих је множина у разбијеним домаћинствима. Лако је овде бити лукав и претворан. Не треба ласкати превише и превртати очима, само подбости је довољно, да се борба покрене, па била то и борба против својих најрођенијих и најбољих пријатеља и помагача. А према националној цркви и онако није био изграђен одбрамбени став. Више од пола века се свакојаки бес над њом искаљује.

Ко је могао претпоставити да је Ружило, заиста некакав нововерац? Атеиста? Креатор или послужитељ кобојаги религије? Архитекта будућности? Продужена нечиста рука? Можда је прва грешка што такве ни-

када до сад нисам схватао довољно озбиљно. Као сваки дефинисан посао, који има финансијере и извршиоце и сву другу пословну логику, па и пројектовање будућности. Црна рупа, празнина која не постоји, али све живо може да поједе! Могао сам бар по миришу наслутити. Мада сам у претходном тексту већ помињао ово ружно име, оно је било једна посебна, једноставна и грдна атракција, као брадата жена у циркусу. Довољно ружна и довољно безазлена да буде не интересантна дубоком размишљању.

Грешка! Ружилово деловање, његов пројектни задатак, који сам осећао као кваран залогај, никако нисам могао докучити на такав начин, нити сам могао претпоставити да се ико из наше околине са толиком перфидношћу и монструозношћу баца на свој народ. Сад је ту и заједнички именитељ и његов нови пројекат – најава изградње те проклете куле. Све се наједном у глави помешало и створило конфузију. Како се у томе снаћи? Можда најпре молитвом. Молитва је универзални лек.

Борба против националне препознатљивости је огромна и непрестања, само је ја, као свеприсутну, никако нисам могао препознати у Ружиловом неимарству. На мети је прва била Црква, најстарији и најстаменији темељ свести о припадању и роду, о истини и правди, љубави и праштању. Зато је Ружило није могао у Чисту направити. Стасавали су мимо нас услови, које непријатељи наши годинама заливају и негују, да се додогоди процес који наш архитекта припрема. Све је ту – економски и културни разлози су нам у главе уденути да се одрекнемо од усправности, вере и трпљења и сиђемо тамо где су нас планирали.

Могло је да ми се смучи стоти пут, да утробу повратим и незнам где сам. Гледајући у саму срж проблема опет да будем слеп. Требало је да у новинама прочитам шта историчар уметности види тумачећи стилски и квалитативни развој нашег познатог архитете и да из његових опаски, сасвим добронамерних и другачије усмерених, дознам ко је и шта је човек за чије се стваралаштво, посебно, интересујем. И да потом сазнам шта му је намера. Какву нам будућност предвиђа. Лакше би ми било да не морам о томе говорити. Како је ова прича у ствари вапај за помоћ, није ми избор остављен. Ружило ради за телевизију. Кулу за репетитор пројектује. Страшну и наказну грађевину, какву до сада никда нисмо имали. Само нам је још такво зло требало. Да ли се оно именима Пометње и Смутње јавно назива, истим онима којима се раније звало, када нас је делило и растављало да се не саставимо, није много важно. Важно је да је куга у темељима и потпори, плац на малодушности и дефетизму изабран, а кужан смрад и дејство усмерени да нам се нација духовно распадне и усмрди.

Лепота спољашња, то је та превара на којој је читав посао заснован, да се брже и лакше прелашћују наивни и необразовани. Има ли код нас колико другојачијих? До суза сам тужан због свог, оваквог, бедног стања.

Под Турцима нам је, мили Боже лакше било, него међу својим издајицама! Добар је био харач којим се роб Господњи могао откупити и стећи право на живот. У Ружиловој будућности таквог пореза нема. Можеш и гаће и кожу са леђа одерати милости неће имати. Они ишту душу. И имају такве посланеке какав је наш архитекта и такво оружје какво је кула његова. Сад је отприлике јасно шта је разлог онаквом градитељском путу и зашто су негативна осећања била вазда присутна.

Његов протестујући развој, дакле прогресиван и по свему значајан и успешан, послужио је сврси. Прикупљајући све негативне енергетске набоје који су у прелазним добима и стањима акумулирани и запретени у историји и баштини, и то управо у оном заједничком универзалном делу, који мора бити и најзначајнији за разбијање посебних националних обележја и врлина.

Лакше би нам било да смо његову намеру раније приметили и стали му на црту. Његов пут се приближава крају, искуство му је максимално, резервоар горчине о коме сам наслућивао да постоји, препун. Где се та-кав међу нама нађе?

Ми смо вазда били спремни да се поделимо. Можда смо и били по-дељени, бар на политичке партије, странке и струје, али нисмо се никада у есенцијалној теолошкој љубави, благодарности и смерности делили чак и кад смо формално припадали двема странама. Бар смо се ту трудили да будемо јединствени. А сад види шта нам се спрема! О, лудих глава, које су само циркуску забаву и атракцију као моја очекивали!

Бар са националним издајицама имамо искуства. На њима су се, нашим слабим тачкама и местима где смо најтањи, непријатељи учили. Али смо изгледа све заборавили. Заборавили смо на пример како су они што су мењали веру за вечеру, били збуњени и никада нису знали коме припадају. Ни данас са сигурношћу не знају, када су прошле деценије от-како је специјално за њих измишљена нова нација, и крвав рат вођен да се не би осећали угроженим због свога издајства. Ко нама опет потура клизаву стазу под кораке, коме сметамо и коме не сметамо? Ружило, Ружило, Бог те наружио, кући одлази, пред вратима играј од оне пећине у којој ти учитељ обитава.

Даће Бог да се сетимо времена када су се мењали друштвени закони, обичаји и одредбе, када се признавала нова и непостојећа традиција, да би некоји који су највише издали, могли стећи право да се национално

изјашњавају по својој верској припадности. Некоји, који су то право и привилегију стекли нивоом свога издајства. Вернима и правовернима то никада није понуђено, јер они разликују национално од религиозног. Нераспознавање је одбрана за издајнике.

Грешка је наша особина да све црпемо из осећања, а мало шта из разума. То су схватили неверници, противу нас је обилато користе. Нема никдега простијих ни блаженијих зато нас не остављају на миру.

Господин, архитекта Ружило најављује да спрема ново савршеније и боље дело, коме место није ни на небу ни на земљи, у коме ће бити исказана сва досадашња светска искуства, сабрана и супротстављена једна другом. Сматра да ће се са изградњом куле остварити његов сан и да после ње неће више градити. Страшим се тог гнева и јарости кога нема у његовим речима. Знам да ће га бити наоштреног, ако му се, недај Боже, маштање оствари. Сад се не могу отети утиску да је период који сам почeo да описујем, дакле Ружилово досадашње стваралаштво, само трублjeње против наше националне, културне и уметничке баштине и пре свега црквене традиције, са израженом намером да се поглед и делање исправних помери на колосек издаје, на коме је његов шатор разапет.

Ако нам се унизи и уништи национална слога, ако се и по Цркви поделимо, шта ће наши потомци знати? Треба ли да пријемо кули коју нам Ружило пружа или још горе, да се у њу населимо? Можда неко зна гори начин за самоуништење и самоубиство једног народа од овога који нам се нуди?

Још нам се времена за размишљање даје. Не дуго, колико да дрес или униформу изаберемо. Додуше, са пљувањем предака и историје морамо почети одмах, ако желимо да се пред „смак света“ ваљано припремимо. Рећи ће да им морамо веровати да је пут једини за преживљавање и спасавање главе и порода издаја своје прошлости и потписивање приступнице у заједницу која не признаје претке и њихове наследнике.

Да ли сам то преосетљив и експлозиван? Да не претерујем у сумњи, да не преувеличавам искуство? Да нема можда неког другог, потајног разлога, који сам у подсвест, негде у њену дубину сакрио, који ме нагони да о господину Ружилу гајим само негативне мисли? Сећам ли се размишљања како људима неће требати закон кад се буду волели међусобно? И да је то могуће?

Шта се то дешава? Сам са собом, са несаницом и болним грлом данима се борим. Плашим се да не знам праве одговоре. По својој искрености, стрепње засноване на искуству или предосећању ипак су ваљане. У оваквим стварима се не може бити доволно опрезан, а дај Боже да неко претерује пред прљавштином и гадостима земаљским! Сво искуство мо-

је је ништавно према болу који осећам и страху који ми под ребрима бри-не о сва три времена који мој народ описују. Сав труд нека се истопи и нека се живот сам по себи угаси ако је потребно да се пут обасјан исти-ном пред народом објави. Шта сад урадити са руковетима бесмислених и смислених социолошких анализа које се губе пред тренутцима практичног искуства? Коме царству се определити? Да ли је могуће поставити то питање, као мамац на удици.

Некакве глупе и опречне ситуације сустигле се, па овај неимар несреће користи и сервира лепо запаковане лаже и преваре као да откровење ну-ди. Може ли се медено о љутим и горким приликама разговарати? У исто-рији цивилизације познат је подухват на таквим основама грађен. Сви ко-ји су Књигу читали знају како се завршио и какве је последице оставило.

Не памти се да је на овим просторима до скоро прављена оригинална секташка идеја. Ствар са климом и поднебљем је другачија, о томе не треба расправљати. Сваки пелцер, и најмањи и закрљао и готово сув, који се неком несрећом на овим нашим уклетим међама однекуд ство-рио, ношен кужном руком или заразним ветровима, углавном се добро примао и убрзо стао плодове давати. Вазда нам је туђи отпад био драго-ценији од својих светиња. Традиционална гостољубивост изродила се у инопоштовање и поништавање ваљаности традиционалног. Парадокс који нас главе може стајати. Ако размислим о Ружиловом стварала-штву, брзо ћемо доћи до закључка да у њему нема ни трага, ни најмање мрвице од наше градитељске баштине. Да су све вредности, на којима се заснива слава његовог дела преузете из других култура? Не противим се мешању култура него показујем да немамо посла са злом као домаћим производом. Невоља је још већа што се ради о увозном јер таквом много дуже гледамо кроз прсте и чешће одбијамо да га препознамо, нудећи му и сами, заблуделом чеду, уточиште.

Битка је свакако одсудна. Они који у небо узлете и историју и буду-ћност погледају са узаних прозора Ружилове куле одрећи ће се у своје име и у име свога потомства многих ствари. Ко је тај ко има власт да будућим нараштајима отуђи право на осећај националне припадности? Ружило? Он је марионета, иза његових широких и исхваљених леђа, на крају конаца, којима му се покрети дефинишу, налази се прилика коју тешко препознајемо. Ружило је извођач радова, пожељан играч и медијум за остваривање власти.

Требало је да прође силно време да се памети дозвовемо. Многи су ме уверавали да су моје речи саткане од глупости, слепе и необразоване и да се упуштам у неке мистичне и невероватне ствари, да покушавам да најавим немогуће и нестварно, и да узалуд паничим. Препоручивали су ми

психологе и психијатре са којима треба да причам, и тако даље, све до тренутка кад је Ружило свечано обележио постављање темеља за своју кулу.

Потом је настала паника друге врсте. Постављен је камен у ваздуху. Реч да се гради грађевина ни на небу ни на земљи није била фигуративна, нити пак злобна шала на рачун простих маса, заиста је било тако. Сви су трљали очи и веровали. Штипали се и питали друге шта виде, али мало беше оних који су сумњали.

Грађевина је расла невероватном брзином јер се за њену израду углавном користила непечена цигла. Обликован је темељ у облику кружне плоче, налик великом воденичком камену обложеном плавом глазирањом опеком, а по ивицама златном. По странама су се могли видети барельефи лавова, једнорога и змајева. Левитирала је тек који метар над нашим главама, обрћући се и намотавајући на се наше судбине у ритму дана и ноћи који се смењују тако да власт тама преузима. Клупко које сам на њему спазио ми се не допада. Ружило је неуморан и вазда присутан, његова прилика се увек вијала околином, испитује начине за бржу градњу, бодри, охрабрује и изазива градитеље да брже напредују.

Сви они којима се врат укочио од гледања чудеса у комшилуку, имали су осећај да се догађа нешто чудно и мимо знатних законитости. У стомаку им се стварала непријатна и немирна грудвица, која се стала пењати ка грудима растући и горчајући, стварајући непријатности од којих би нормалан човек вазда могао полудети. Некоји, докони који су се у њеној близини у ноћима црним затицали клели су се да су видели да се у зелено светло окупана негде из горње нигдине, обнажена прекрасна лепотица с времена на време спушта. Срећна околност је што у нас готово и да нема некога ко би се именом нормалним могао дозвати, па су и реакције биле другачије.

Ваљана грешка. Наручиоц изван граница множине настале у времену и простору, оваквом обрту се није ни у сну могао понадати. Дакле, дешавају се симптоми као мучнина, вртоглавица, повишене температуре, кашаљ, повраћање, магла пред очима. Све страшне и непријатне ствари, које би неки други, сасвим сам сигуран много теже пребродили. Али шта је то за нас? Такорећи ништа. Нормално и свакодневно стање од кога се не бежи и коме се не придаје одвише значаја.

Ту је негде запретено зрнце у које се као у лек надам. Јер логика којом ће народ на све око себе одговорити није једноставна, поготову није у овога народа. Искрено се надам, да тај математички адут, на који је пројектант рачунао није у правим рукама и да ће се опет као и стотине пута

до сада поновити ситуација, дрска и непредвидљива, која ће показати лице и слику правог стања ствари. Да нећемо морати да смишљамо као што то Ружило чини, још један модус за међусобне поделе.

У књигама из којих је он умеће стицао, објашњена је непотребност великих ствараоца да за своје најсветлије и најзначајније тренутке стваралаштва, које умемо звати надахнућем или инспирацијом, не морају тражити никакву потврду од људи. Ипак ми који живимо једноставним и једноличним начином живота у свој својот простоти осетимо каткад љубав, наду, радост, умереност и смиреност. У том смислу, има наде да је један од нас двојице погрешио.

ОДЗИВ КРИТИКЕ

ИСКУСТВЕНИ ПОЕТИЧКИ ПРАСАК

Милан Стефановић: „Видело“¹

У доживљајној рецепцији поезија је препознатљиво ослоњена на искуство запажања које новој природи садржаја даје наративну и реторичку вредност, чиме се појачава смисао исходиште. То је у неку руку видело, опажник, али и веризам што нагиње ка реалистичком ма колико за много слика имали потребу за додатним објашњеницама. Тако се „живот сачињен од ситница“, како каже Јован Христић, допуњава исказаним. Баш тако „допуњено“, осетно ојачано је „Видело“¹ Милана Стефановића², песмама које визуелно и чулно, потом, имају обиље карактеристичних сентенциозних мисли. Оне нису затечене већ су плод песниковог делања у језичком наносу из кога се јасно конкретизују и налазе стамено место у поезији овог избора, где је све формално и логично стопљено као нови садржај, као песма.

У живот се улази на мисаону капију Филозофије. Отварањем тих врата одмах уочавамо чворове који ни мало нису само производ снова или ни наде, ту су пречице али и ожиљци наших непромишљености и бразања у, иначе природно одређеном ходу. Ево како то види Милан Стефановић:

„Мирна даска, нема чворова. / Виду се да је дрво расло без бриџа. / Трај у снегу./ Виду се да је неко журио. / Мрзне се на углу мушкарца. / Виду се ћо њему да јсена неће доћи. Горе свећиљке./ Ипак ће неко йосрнити...“

То је Стефановићево „Видело“ где се у најидеалнијим околностима и уређеностима живота догађа нешто супротно, некаква моћна сила то уређује и одређује, кажемо, али у позадини је више разложни гест сумње који користи само тренутак наше слабости и неодговорности да почини своје. Заправо, иде „свако својим путем,/ Али, нема толико слободе“. Тако свака констатација има песникову запитаност и коначно одговор на ту запитаност. Знајући да његов стих успоставља равнотежу у једначном говору, с мирном дескрипцијом и претеzaњем разговорне интонације

¹ Милан Стефановић: „Видело“, избор поезије у „Колонада“, алманах уметничког стваралаштва, СЕМС, Београд, 2012, бр. 2, стр. 25 – 31.

² Милан Стефановић (Црвица, код Бајине Баште), пише поезију, објавио четири књиге. Живи у Бајиној Башти.

ције“,³ онда је очито да Стефановић отвара дијалог, боље рећи варира заснованост на контрасту, у нашим животима ништа није искључено. Ни наше опуштање, али ни тренуци како каже Јејтс⁴ кад „душа се стишће“.

„Враћање“ је психолошка песма о духовној позицији онога што чинимо; све нам се, дакле, враћа. Можда је то пут проналажења нас самих, искуство, исповест. Ту је, песник отисну сентенциозни печат који његовом поетском окулару даје право да се уз интелектуалне степенице успне тамо где се „лик у наличју одмара“. У нашем обичном животу то је само нејасна тачка, даљина ствара тачке. Песник Милан Стефановић их спушта на папир, отвара њихове слике и од њих гради, зависно од карактера отворене слике, нове знакове интерпункције, приписујући сваком ону сасвим одговарајућу: „Цијела за узвичник“. Тако ће три тачке приказати као окомитост кланца који се објашњава као „чиста пролазност оијена љадом“. У музичком смислу, пад – звук, се може пратити у Рахмањиновој „Польки“. А онда, када се све смири треба обуздати песниково „нестрпљење“ јер он иде даље, исповеда нам се, хоћу да; „Поравнам брана једним ћокрејтом руке,/ Степене разбијем срцем,/ Краљеве ћрејтворим у робље,/ Целате у жртвиве“, а да при том ничим не наруши љубав којом је већ „измучен“, али не мари: „Стаписнућу у шаци џрумен земље,/ (...) однеше из мене бол“, записаће у својој песми „Слутња“.

У песми „Разметање“ Стефановић је покушао да разобличи „варку безграницног простора“, алудирајући на глобализам са свим милитантним и економским последицама које он доноси:

„Одметину сам се ој јаве / Која је искрслла из шаме преј мене, / Пролазна и немоћна / И крива без стига.“

Има песма своје границе сазнања којих се, без обзира на велику количину маште не може одрећи. Историја људског духа или злодуха нашег, познаје ратове, и сами смо савременици једног таквог и, нажалост, споразумевање међу људима, какво познајемо, само је на штету неког – човека, опет. Али, песник све то мора да преиначи да би добио глас „који има боју оној штап (...) жели“⁵. Зато се он размеће обиљем снова јер силази у себе да поспреми све оно што мирише на ратове који „одјекују вековима“. Под ратовима подразумева сваку врсту сукоба, а у песми „Осечај“ није скривао, како је говорио Кант, да смо склони „догматском дре-

³ Новица Петковић: „Поезија у огледалу критике”, Матица српска, Нови Сад, 2007, стр. 44.

⁴ Вилијам Батлер Јејтс се родио 13. јула 1865. у Ирској, даблинско предграђе Сендимаунт, умро је 28. јануара 1939. у градићу Рокбрин на Азурној обали.

межу“⁵ из кога се ваља пробудити без обзира што, како каже: „Имам осетај, настераћемо се или на смех,/ Или на плач“. Коначно, то су стања која се смењују у нашим животима, то је тај закономерни карактер земље на којој боравимо, а ми смо део те земље.

„Видело“ је, дакле искуство, Кантовска поезија која, такође, опомиње да нису објективни простор и време, њихову субјективност открива филозофија, религија али, ево, и поезија. Песник је зато дао за право оном што је проговорило собом у њему, оном што је опазио, видео, предвидео или чак превидео у првом размишљању. Уосталом, то је и разлог да песник у неком проговори, да се у њему упала светильке за које кажемо да је неком „пукло пред очима“. Ово је добар поетички прасак у коме је дошло до стања кад „одваја се човек до човека“.

На видело се, него шта!

Милијан Десетопскић
књижевни критичар

⁵ Заслугу за буђење из догматског дремежа Кант је приписао школском мислионцу Дејвиду Хјуму, према коме не постоји сазнање мимо искуства. И ово песничко сазнање то потврђује: „Стаћемо једни наспрам других“, каже Стевановић.

Менсур Џатић

DALEKOVODI

bijah usamljen dalekovod
u pustom polju
i Fatma je bila curica
koja je sa mnom
od sebe u daljini
vidjela ženu

ona dva dalekovoda
što liče mi na slova A i H
ah, na čovjeka i ženu
sa raširenim rukama
koji se ne mogu zagrliti
drugačije nego ovako pjesmom

i kroz mene daleku
beskrajnim žicama
cvrkutala je ptica na mojim vrelima
što je planula u ženu

i završila svoj let
kao šnala u njenoj kosi

ČIN – ČIN

nazdravili smo kao tankim čašama
tijelima punim crvenog vina
kad je rekla da zažmurim
i nestala u tišini
kao da je ptica
u očima ane karenjine
preplašena piskom lokomotive

razbila tanko staklo
između dva svijeta

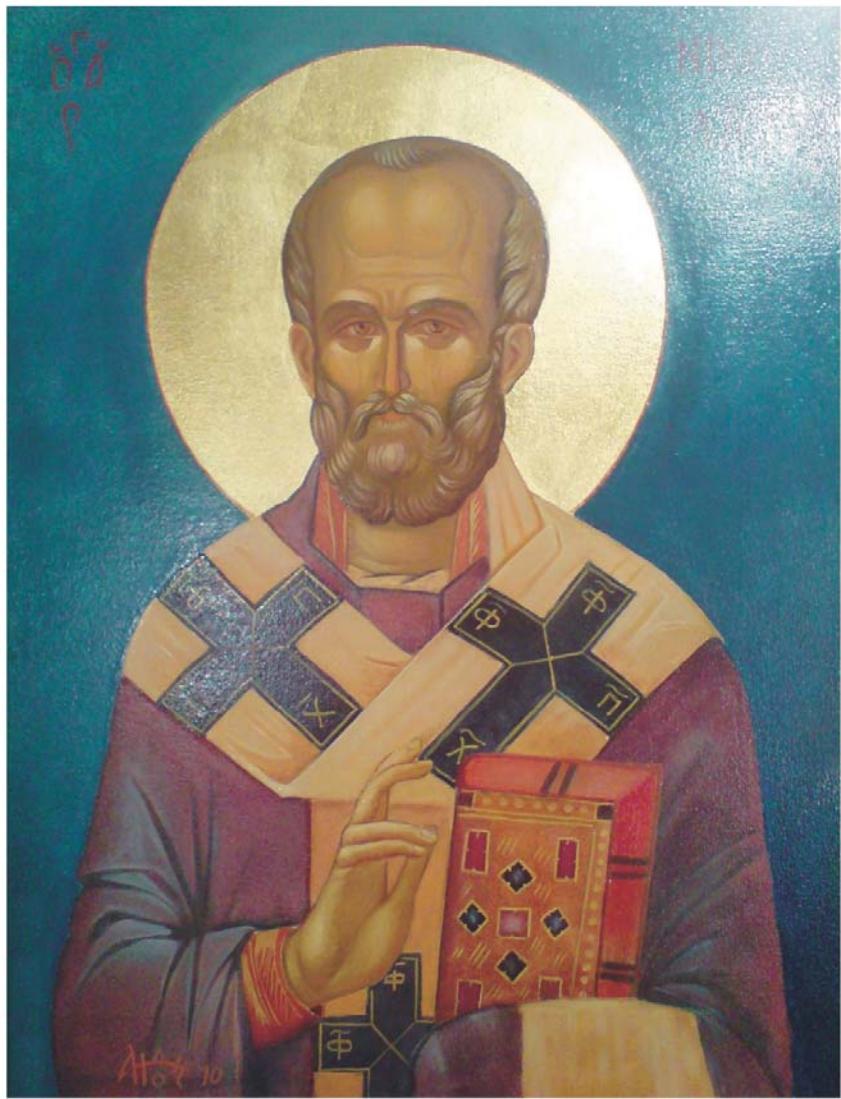
Андон Попов

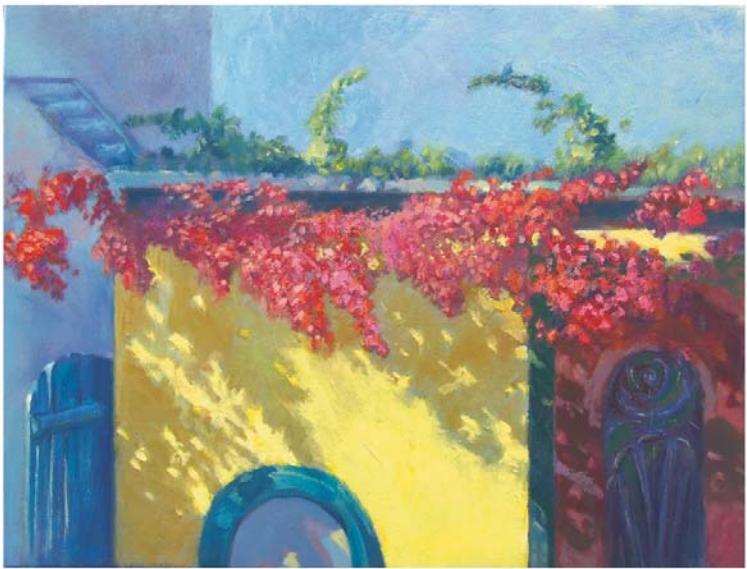
Св. Архангел Михаило, уље на платну, 60x45, 2012.

Св. Архангел Михаило, улье на платну, деталь

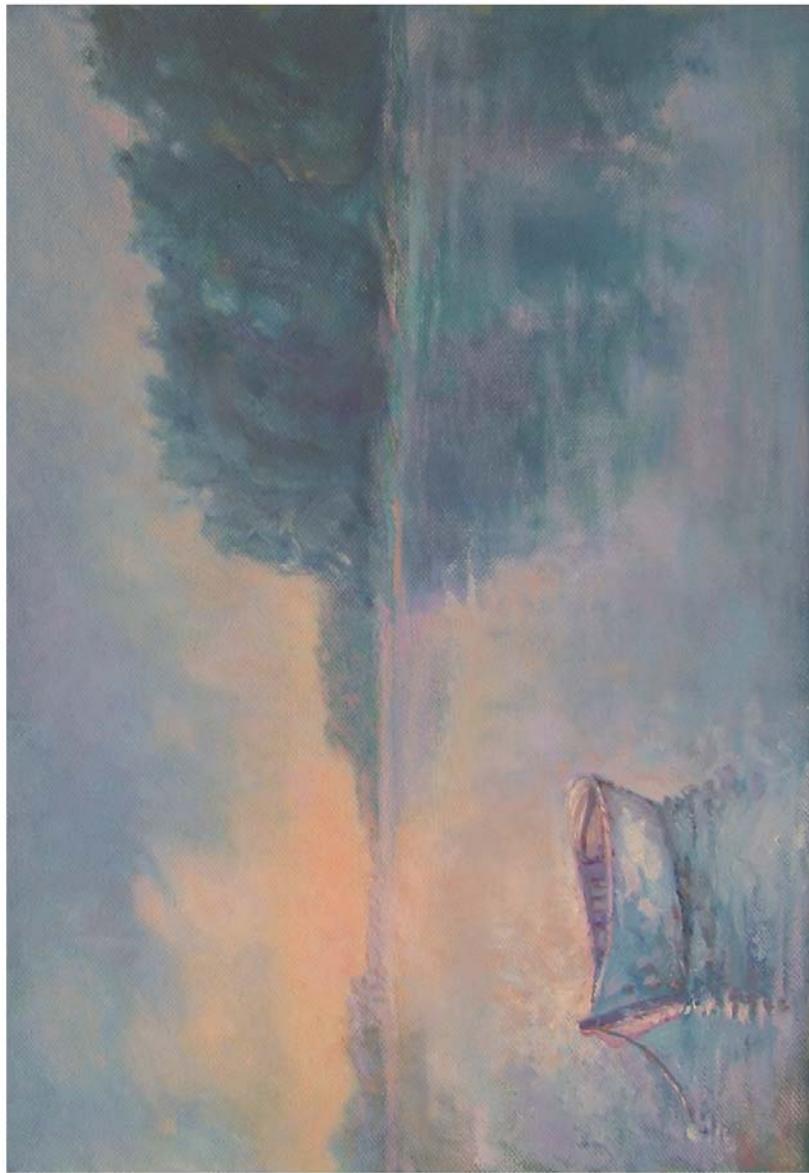
Св. Никола, уље на платну, 60x45, 2012.

Боžумила Пеšкоžор, уље на платну, 30x40, 2013.

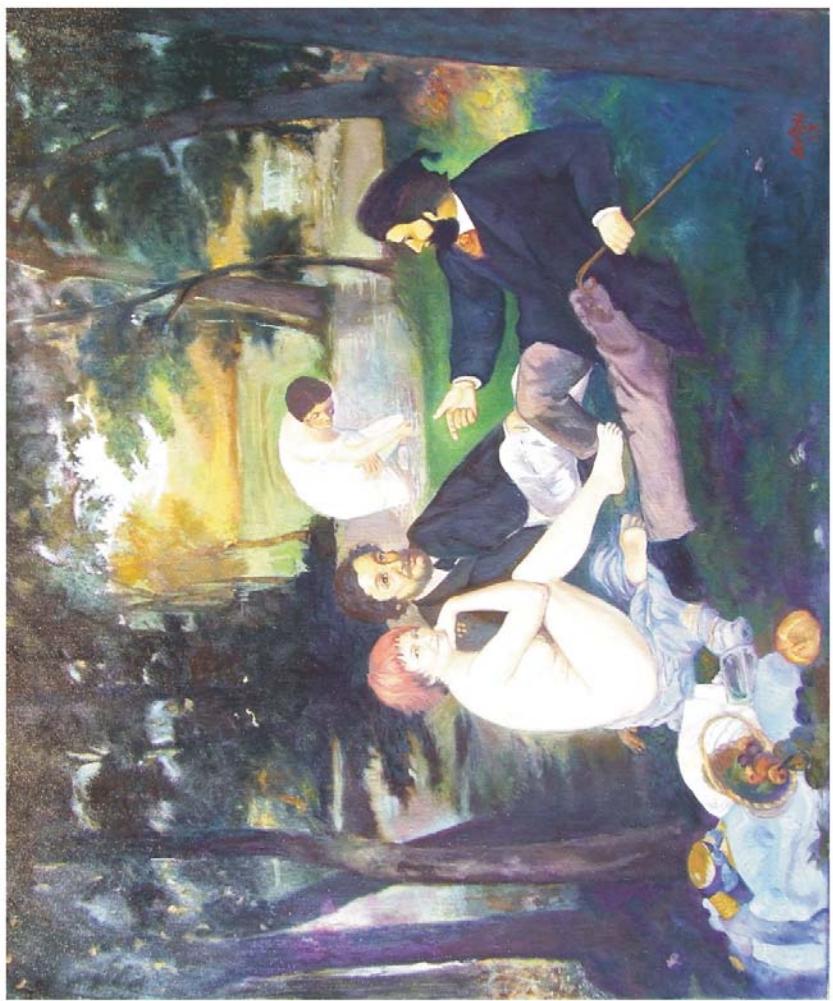
Дунавски парк, уље на платну, 40x50, 2012.

Дунавски рукавац, уље на платну, 30x40, 2013.

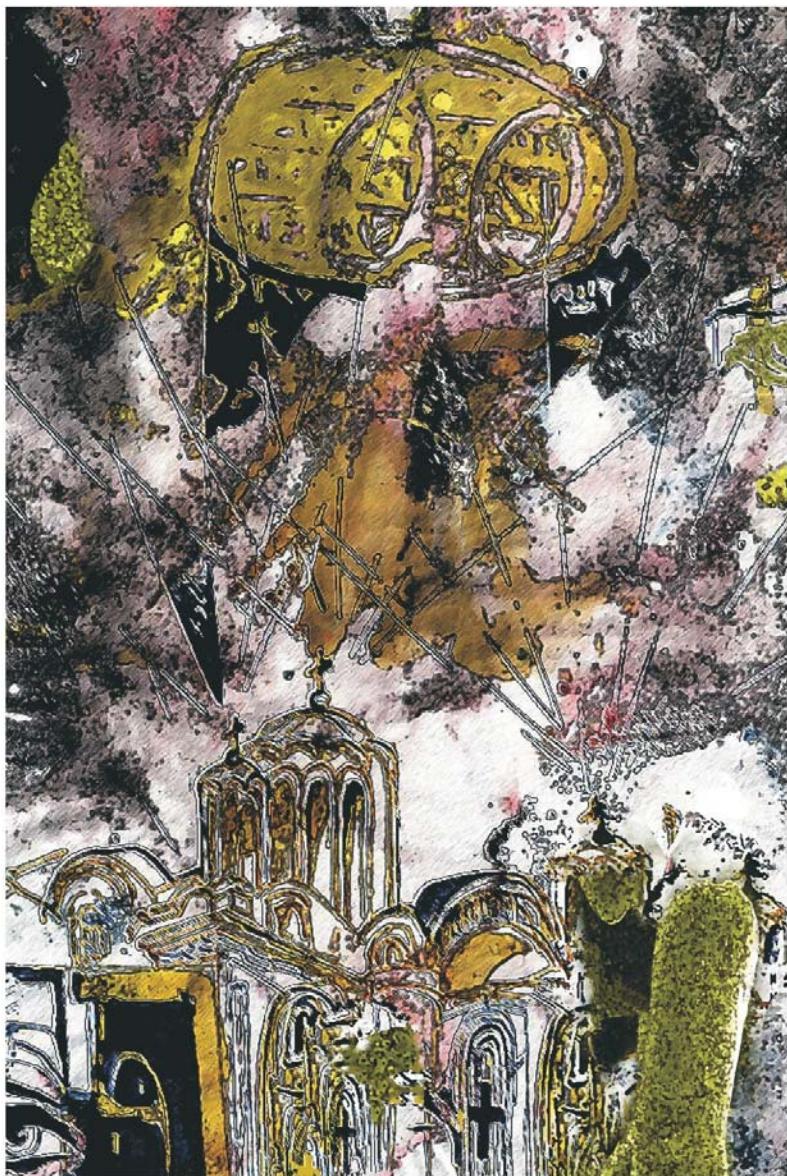

На Дунаву, уље на платну, 30x50, 2012.

Marija Vukšićorin, У је на платну, 50x60, 2013.

Милован Андрић

Молитва, туш и пигменти на хамеру, 30x20

Метаморфоза, туш и пигменты на хамере, 30x20

Jyĭbaĭv, туш и пигменты на хамедре, 30x20

Спирала, туш и пигменти на хамеру, 30x20

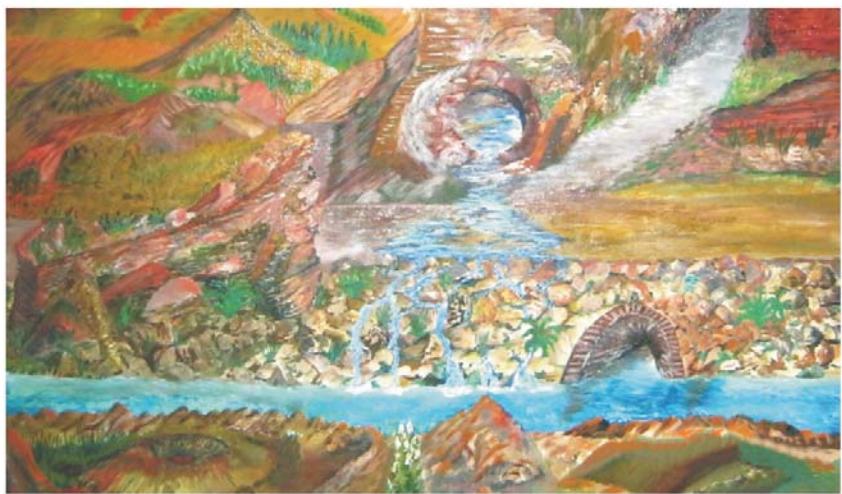
Јовица Стојиљковић

Бура, уље на платну, 70x50, 2012.

Траг у времену, уље на платну, 70x50, 2012.

Дан йосле, уље на платну, 70x50, 2012.

Залазак Сунца, уље на платну, 70x50, 2012.

Снежана Б. Стефановић

КОМПЈУТЕРСКИ ЛИКОВНИ НАДРЕАЛИЗАМ

Протестни крик вируса ° PROTEST SCREAM OF A VIRUS

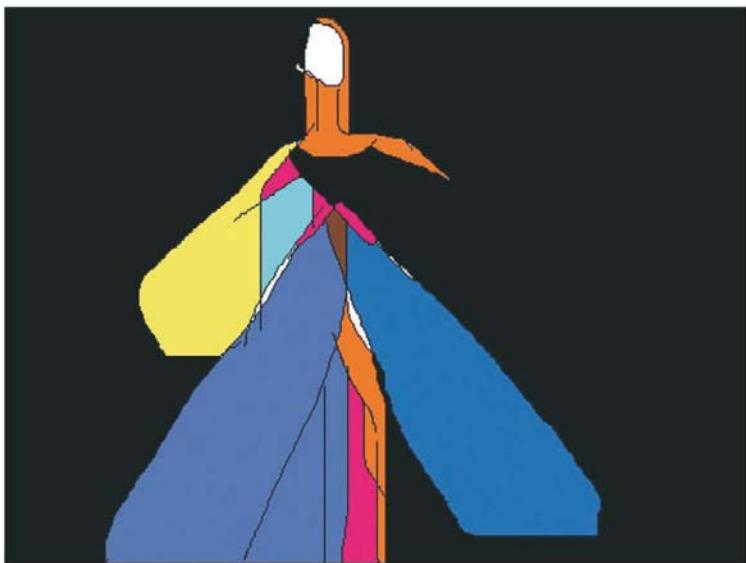
Адам и Ева и међујаросцијор ° ADAM AND EVE AND THE IN-BETWEEN

Поздрав себи која... ° GREETING TO HERSELF WHO...

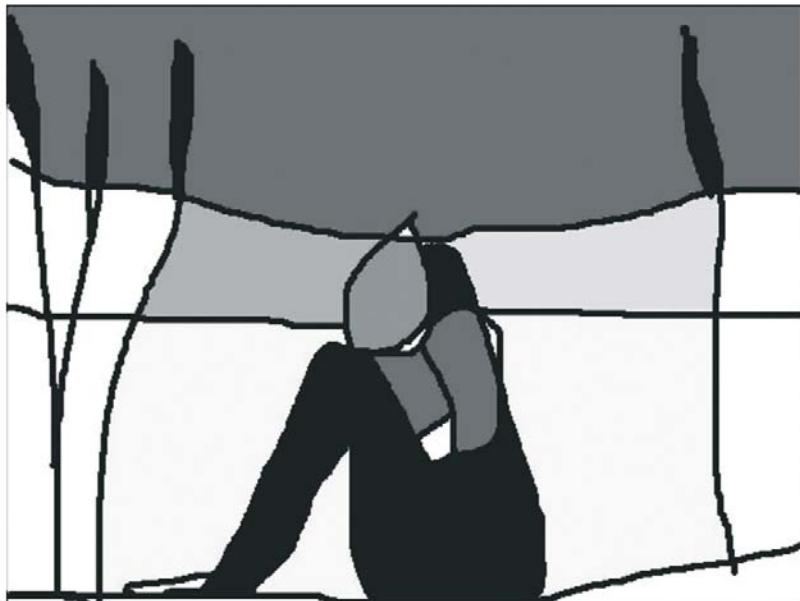
Листови – коса смрти ° LEAVES – THE SCYTHE DEATH

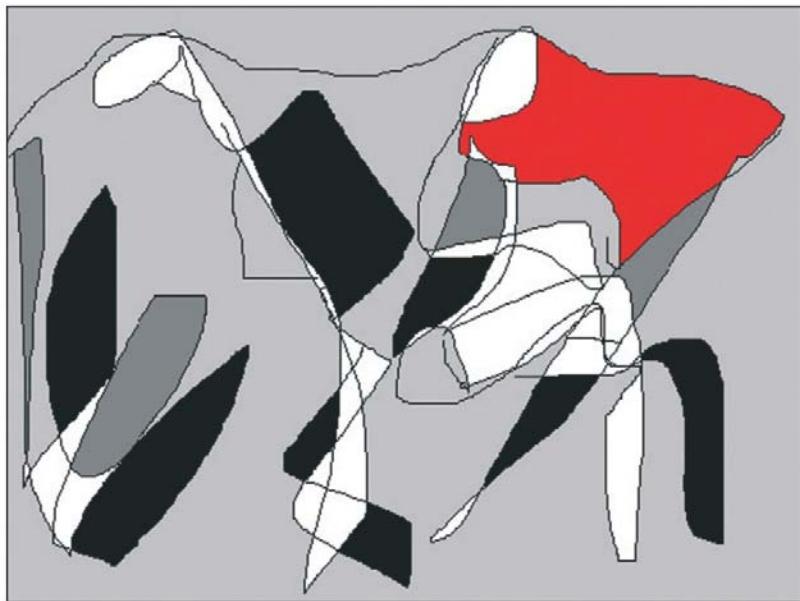
Свештеница ћрзине, одрицања ° THE PRIESTESS OF EMPTYNESS, RENUNCIATION...

Сликаркина музка ° PAINTER'S MUSE

Бекст^иво од четири прет^иње ° RUNNING AWAY FROM THREATS

Чврст^ина оц^итанка ° FIRMNESS OF SURVIVAL

У юроцейу вазнесења 2 °
CIN THE CREVICE OF ASCENSION 2

Женски Исус ° FEMALE JESUS

Клујко љубави ° COIL OF LOVE

Задонетка пірачорбे ° RIDDLE OF THE PRIMORDIAL SOUP

Биографије

Милијан Деспотовић

Рођен у Субјелу код Косјерића, 1952. године.

Студирао на Факултету народне одбране у Београду а књижевност и библиотекарство на Филозофском факултету у Сарајеву. Живи у Пожеги. Уредник је Књижевних новина „Свигтак“ и првог часописа за хаику поезију на српском језику „Паун“.

Пише поезију за децу и одрасле, прозу, афоризме, књижевну и ликовну критику. Афоризми, савремена и хаику поезија су му превођени на скоро све стране језике. Заступљен је у више антологија савремене и хаику поезије, код нас и у свету. Награђиван. Канадски часопис „Levres urbaines“, који финансира Министарство културе Канаде, посветио је 1997. свој 29. број поезији Милијана Деспотовића и канадског песника, академика Адре Руа.

Члан је Удружења књижевника Србије од 1989. и председник Удружења књижевника Србије, Подружница за Златиборски округ. За редовног члана Матице српске (Нови Сад), примљен је 2009. године. Награђиван за поезију и делатност у култури.

Рајша Драгићевић

Рођен је 5. маја 1956. године у Мланчи код Студенице. Дипломирао је на Факултету техничких наука (електротехнички одсек) у Н. Саду.

Објавио је књиže поесама:

„Ево моје љаве“, Стражилово, 1984. год,
„У несвести“, Кровови, 1992. год,
„Испрајавам“, Научна књига, 1996. год,
„А заводи ме бескрај“, Каирос, 2007. год.

Поезију, прозу и критику објављује у многим листовима и часописима.

Добитник је награде „Печат вароши сремскокарловачке“ за 1985. годину и Међународне награде за креативност у матерњој мелодији, 2008. године. Био је уредник за поезију у „Стражилову“ од 1986–1990. године. Песме су му заступљене у антологијама.

Члан је Друштва књижевника Војводине и Удружења књижевника Србије. Од 1988. године, непрекидно ради у Електромрежи Србије на пословима управљања електроенергетским системом / РДЦ Нови Сад.

Јован Стојиљковић

Рођен је 16. фебруара 1955. године у Зајечару... До 1963. године живи у Лесковцу, а потом поново у Зајечару, где је и сада.

Завршио је средњу техничку школу, електротехничар електро-енергетског смера. Запослио се 1976. године и до 1984. године је радио у Фабрици мрежних трансформатора Звездан.

Од 1984. године ради у Електроистоку, погон Бор, као руковођа ТС Бор 1 и ТС Велики Кривељ. Од 1988. је у ТС Зајечар 1, исто као руковођа. Од 1. јуна 2013. године прелази из ЕМС-а у Привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије Југоисток, д.о.о. Ниш, као Референт уклопничар.

Од 1977. до 1984. тренира аикидо и атлетику... а погон Бор је представљао на радничко-спортивским играма у шаху.

Од скора је почeo да се бави сликарством и писањем поезије. Ово му је прво представљање.

Драган Б. Марјановић

Рођен 7. августа 1954. у Београду... По струци наставник математике, студирао и теологију /апсолвент. Живи у Сланцима поред Београда.

У слободно време бави се рециталом и организовањем музичких вечери са етно-певањем и изворним српским песмама. У сарадњи са фолклором углавном гостују у окриљу цркве и манастира (у храму Светог Саве, у манастиру Средиште код Вршца.).

Пише есеје, огледе, поезију, драму. Бави се драматизацијом житија: „Свети Георђије и Срби“; „Бројанице Светог Саве“; „Видовдански видици“ (окосница представе на прослави Видовдана 2010. године, у храму Светог Саве, тј. у крипти Св. Цара Лазара); „Каменовање Светог Степфана“... Ту су још и „Простић“ и „Цар и сељак“ које имају елементе комике...

Пева у локалној цркви, води певницију... и ту налази надахнуће.

Објавио је књигу песама „К најозбиљнијем“, Београд, 2004. године, Беопрес – штампа. У припреми је нова књига.

Ради у ЕРЦ-у, у Београду, ул. Јелене Ђетковић, као главни стручковни информатичар-оператор.

Саша Здравковић

Рођен 23. маја 1983. године у Урошевцу.

Завршио гимназију у Младеновцу 2002. године, а потом електротехнички факултет 2008. године.

Док је студирао био је члан редакције факултетског листа „Отпорник“, а потом и један од оснивача, такође, факултетског листа „Генератор“, где је био члан редакције, а касније и уредник. У помињаним часописима је објављивао понеке песме.

Од 2008. године ради као диспетчер у НДЦ Београд (Војводе Степе) и члан је синдиката од исте године.

Марија Шкорнички

Рођена је у Ваљеву, 22. фебруара 1959. године.

Основну и средњу школу завршила у Ваљеву, у Београду студирала Туризам.

Од 1982. године ради у Електроистоку тј. Електромрежи Србије, погон Ваљево, као благајник.

На „XIV фестивалу поезије ученика економских школа“ у Врању 1976. године је награђена и похваљена... Од 1977. године је члан Књижевне омладине Ваљева (КОВ).

Од 2003 год. поезију активно објављује у многим књижевним листовима, часописима и зборницима, учествује на фестивалима...

Члан је Удружења књижевника Србије.

Објављене књиџе песама:

Дробњачки зайси (Бистрица, Нови Сад – 2006),

Мирис коже (Бранково коло, Сремски Карловци – 2007)

Кроз Јелисеј (Орфеус, Нови Сад – 2008)

Хотел Адамс (Апостроф, Београд – 2011)

У кући блуза (Адреса, Нови Сад – 2012)

Литература о њици:

Јанко М. Левнаић – „Име ићре КАТРАН И СКОРУП – оглед о поезији Марије Шкорничке“ – (Мат. бил. „Љубомир Ненадовић“, Ваљево, 2011).

Милијан Деспотовић – „Прозор на којси“, беседа, прикази; (УКС, Свитак, Народна библиотека Пожега, 2013).

Заступљена је у више антологија.

Неколико песама преведено на македонски и польски.

Уредник је Алманаха уметничког стваралаштва *Колонада*, издавач СЕМС (Синдикат Електромуреџе Србије), од 2011. године.

Наташа Михајловић

Рођена као Вукашиновић дана 24. јануара 1969. године у Београду.

Након математичке гимназије „Вељко Влаховић“ у Београду завршила Вишу електротехничку школу смер електроника.

Десет година се бавила истраживањем алтернативне медицине и органске пољопривреде као и њиховом заступљености у Србији. Резултате свог истраживања објавила на свом сајту www.tashizza.com.

Једногодишњу *IT Academy*, смер *web design* завршила 2007. године... а 2012. године је дипломирала на смеру Пројектовање и Програмирање на ФИМ Универзитету Сингидунум.

Њен идејни пројекат „Знање на дугме“, MMORPG, ушао је у други круг на првом Open Challenge BlogOpen 2011. Пројекат се може видети на интернет адреси:

[http://www.slideshare.net/blogopen/projekat34/ ...](http://www.slideshare.net/blogopen/projekat34/)

Мајка је сину Стефану и ћерки Катарини и са породицом живи у Београду крај миљаковачке шуме.

У ЈП ЕМС осам година је радила на комерцијалним пословима а од 1. јануара 2010. године је у Центру за Информационе системе / на пословима стручковног инжењера.

Бави се писањем кратких прича, објављује у *Колонади*, на интернет сајтовима а у припреми је књига СФ прича.

Тихомир Јовановић

Рођен 11. септембра 1955. године, у Осипаоници, моравском селу у смедеревском срезу, а живи у Београду.

Члан је Друштва љубитеља научне фантастике „Лазар Комарчић“, секретар Удружења грађана – Фанови научне фантастике *SCI&FI*. За фанзин *Terra* ради послове превођења, уређивања и пише приче и ауторске чланке. Један је од уредника алманаха Колонада.

Приче објављује у разним часописима за књижевност и научну фантастику, затим, стрипови рађени са Душаном Божићем, превод: Реаниматор – Х.Ф. Лавкрафт (Издавач Табернакл), збирка прича Фантом... Своје прве приče је објављивао у нашим новинама „Електроисток“ које је тада уређивао Лаза Бечејац.

Завршио ЕТШ Никола Тесла у Београду и од 1976. године ради у Електроистоку – Пројектни биро, као пројектант–сарадник. Учествује на многим спортивским играма и сусретима. Обавља и дужност председника синдиката.

Јанко Левнаић

Рођен 22. октобра 1959. године у Александрову код Зрењанина, од оца Младена, дипломiranog електроинжењера и мајке, Софије, рођене Покрајац, учитељице.

У Ваљево се доселио 1966. године. Основну школу и гимназију је завршио у Ваљеву. Дипломирао на Електротехничком факултету у Београду, смер енергетски.

Од 1976. године објављује у књижевној и другој периодици.

Објавио је:

„Приче са Бистре“, Омладински центар Ваљево – Књижевна омладина Ваљева (награда КОВ за најбољу прву књигу), 1986, приповетке;
„Какма – стиси око којих је прунула црвена кожа“,

Босис, Ваљево, 1994, постмодернистички роман;

„Радионица за израду наочара“, Просвета, Београд, 1995, постмодернистички роман;

„Ођено огледало“, Народна књига, Београд, 1998, избор приповедака;
„Трава од девет мракова“ – Лексикон вила и њиховог окружења, Лио/ Горњи
Милановац и Contex/ Ваљево, 2008. – годишња Награда града Ваљева за
културу 2009. године.

„Име иđе: катран и скоруп“, оглед о поезији Марије Шкорнички, Матична
библиотека Љ. Ненадовић, Ваљево, 2011.год.;

„Приче са Бисере“, Књижевна омладина Ваљева, друго допуњено издање,
Ваљево, 2012. године.

Романи „Какма“ и „Радионица за израду наочара“ били су номиновани за
Нинову награду.

Заступљен је у Антологији српских приповедача рођених после другог свет-
ског рата „У књигама све пише“ Милутина Данојлића.

Члан је Удружења књижевника Србије од 1995. године.

На 10. међународном бијеналу минијатуре у Горњем Милановцу прошле го-
дине први пут је изложио своје слике.

У Погону Ваљево је од 1991. године на различитим радним местима. Трену-
тно руководи Службом за техничку координацију.

Андон Попов

Рођен 18. марта 1954. године, у Скопљу, од оца Димитрија и мајке Загорке.

На Поморској војној академији у Сплиту, дипло-
мирао 1977. године, а морнарицу напушта 1986. го-
дине.

Сликарством га подучавао академски сликар Ник-
ола Јандријевић.

Озбиљније је почeo да слика после средње школе у
Пули. До 1988. године излагао на 15– так самостал-
них и нешто групних изложби широм Југославије:
Новосадски Октобарски салон, Сремскомитрова-
чки салон, изложба у Културном центру „Коста Ра-
цин“, у Скопљу...

Сада слика углавном уља, помало темперу, акри-
лик и пастел...

Ради у Електромрежи, погон Нови Сад.

Милован Андрић

Рођен је 2. децембра 1956. године у Ваљеву, ту је завршио техничку школу, а диплому инжењера електротехнике стекао је на Вишој школи у Београду.

Од 1987. године ради у Јавном предузећу „Електромрежа Србије“ на радном месту шефа одељења ТС Ваљево. Председник је и један од оснивача Синдиката и Фонда солидарности ЕМС.

После дугогодишњег бављења такмичарским стрељаштвом и завршене тренерске школе на Факултету за физичку културу у Београду, као спортски тренер првог разреда, осмислио је и води школу спортивког стрељаштва у Ваљеву. 2009. године је основао Спортску секцију ЈП ЕМС.

Током обављања високих синдикалних функција, на које је биран у више мандата, иницирао је, организовао и подржавао је многе хуманитарне акције и манифестације из области културе и радничког стваралаштва. Помогао је свим члановима Синдиката ЕМС који се баве културним стваралаштвом, спортом и другим афирмативним друштвено корисним активностима, у реализацији њихових пројеката.

После повреде на раду, у часовима рехабилитације, почeo је цртати оловком и угљеном, а потом пером и четкицом, на хамер папиру, користећи разнобојне тушеве и друге водене растворе пигмента. Инспирисан облицима добијеним наношењем боје у mrљама, четком, прстима, капањем и прскањем, инстинктивним потезима, у стилу уметника ташизма, он пером конструише коначан цртеж, дајући визуелну форму својих размишљања, емоција и фантазија. Рад на овим цртежима за њега је имао скоро исцелитељску улогу.

Снежана Б. Стефановић

Компјутерски ликовни надреализам / computer – based vizual surrealizm.

Рођена је у Приштини 5. фебруара 1956. године. Завршила је Правни факултет у Београду. Радила је у „Колубари Б“ Уб, од 1984. године, а од 1992. године, ради у Дирекцији за правне и опште послове ЈП ЕПС у Београду.

Радови о њеним графикама/минијатурама:

1. *Монографија Снежана Б. Стефановић Компјутерски ликовни надреализам*,
Миодраг Mrkić, превод на енглески језик Јелена Ђурђевић, изд.: Београд:

Заветине, 2010, (Београд: Академија)– 202 стр.;
2. Белатука друз, Свеска САХАРА АМАЗОН, СЛИКЕ ПЕСМОМ ТУМАЧЕНЕ, Коауторске слике Снежане Б. Стефановић, превод на енглески језик Јелена Ђурђевић, песник Мирослав Лукић лирски тумачи графике/минијатуре (20 минијатура). – изд.: Београд: Заветине, 2011, (Београд: Академија)– 80 стр.
3. Њене графике/минијатуре су као извесне илустрације Андрићевих Знакова поред пута ушле у књигу Миодрага Мркића „Тајна паша Знакова йоп-ред Џуба Ива Андрића“, Београд, 2011;
4. Текуће публикације су објавиле краће радове и вести о радовима Снежане Б. Стефановић;

Изложбе:

Новогодишња изложба у ЕПС, 2010. године; Изложба АртЦентар, Београд, Формат мали – Србија 2012. године; Међународна изложба Жене сликари 2012, Мајданпек; Међународна изложба минијатуре 2012, Г. Милановац; International MINI PRINT CADAQUES, 2012, Шпанија; A4 Printmakers Falmouth, 2012, UK; III Међународна изложба Уметност у минијатури, Мајданпарт 2012, Мајданпек; Међународна изложба Реално–надреално 2012, АртЦентар, Београд; Светска галерија цртежа ОСТЕН 2012 – Скопље; Интернационално бијенале графике, Битола 2012, Ликовни салон 30x30 Културни центар Зрењанин, 2012; АртЦентар, Београд, Формат мали – Србија 2013. године. Прва смостална изложба августа 2012. године у Организацији за туризам, културу и спорт Сокобања – Мала галерија.

Александар Опачић

Рођен 18. априла 1973. године.

ALEKSANDAR OPAČIĆ

Космоловац, слепи човек–шишишиш, Космопловац, професор Студио–стрипа, дубоко у трећој димензији (3д анимација, графика, камера). По потреби главу замењује камером, а тело тешким металом, углавном црним...

Просветитељ–визионар, тренутно заокупљен обликовањем визуелног идентитета Електромреже Србије, као и Алманаха Колонада...

studiostrip.kosmoplovci.netfabrikakwiga.co.rs

www.kosmoplovci.net14/04/2010

Менсур Џатић

Менсур Џатић рођен је 7. јуна 1959. у Добоју, Босна и Херцеговина.

По занимању је правник. Детињство и младост провео у Оџаку, гимназију завршио у Модричи, живео у Добоју, Сарајеву, Бањалуци, те Мађарској, Польској и Данској.

Данас живи и ствара у Високом.

Објављује песме и приче у часописима EX-YU по-дручја... Неке од песама су му преведене на француски, словеначки, македонски, бугарски, енглески, дански и немачки језик.

Добитник је више награда за своју поезију.

Објавио је две књиџе:

„Пјесме за друго мјесто“, ИК „Залихица“, Сарајево, 2008, БиХ.

„Ескимска ружа“, ИК „Багрем“, Градиште, Хрват-

ска, 2010.

Заступљен је у Антологији бошњачке поезије Ервина Јахића, Антологији-
балканског сублимизма Томислава Дретара...

КОЛОНАДА

Алманах уметничког стваралаштва

Извршни издавач Књижевна омладина Ваљева

Операћивни уредник Аца Видић

Корице Александар Опачић

Компјутерска трансформација „Интелекта“, Ваљево

Штампа „Видиа штампа“, Ваљево

Тираж 1500 примерака

Штампање завршено у августу 2013. године

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

7

КОЛОНАДА : алманах уметничког стваралаштва / уредник Марија Шкорнички. – Год. 3, бр. 3 (2013)– . – Београд (Кнеза Милоша 11) : Синдикат EMC, 2013– (Ваљево : Интелекта – Видиа штампа). – 21 см

Годишње

ISSN 2217–5954 = Колонада

COBISS.SR-ID 184326156